

John Nelson Darby és a titkos elragadtatás

Manfred Schaller

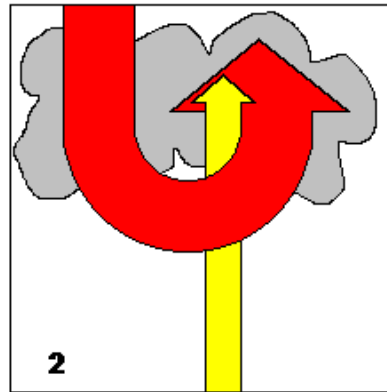
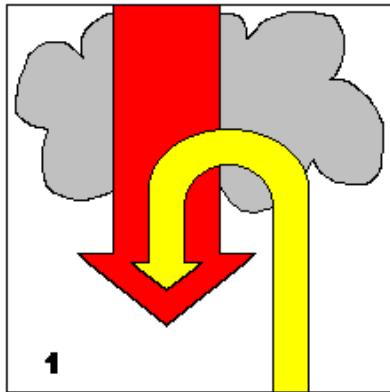
nyug. Bibliaiskolai Tanár, Burgstädt

Történelmi áttekintés és biblikus kételyek
a diszpenzacionalista elő-elragadtatás tanához

Tartalomjegyzék

1. Bevezető szavak a témához
2. Történelmi visszatekintés
 - 2.1 Általános vélekedés a kérdésről 1830-ig
 - 2.2 Az Albury-konferenciák: Drummond és Irving
 - 2.3 Exkurzus: Viszony egy „karizmatikus” mozgalomhoz
 - 2.4 Az új tan irvingiánusi eredete
3. A titkos elragadtatás J. N. Darbynál és a korai testvérgyülekezeti mozgalomban
 - 3.1 A fiatal Darby
 - 3.2 Darby tana: A bukások teóriája
4. Darby hermeneutikája: a „nagy alapelvek”
 - 4.1 A „nagy alapelvek” – egy egészséges elv?
 - 4.2 ApCsel 7 – példa a diszpenzacionalista írásmagyarázás önkényére
 - 4.3 Izrael és a gyülekezet – Isten két népe?
 - 4.4 „Az Isten országa evangéliumának” egzegetikai vizsgálata
 - 4.5 A parúzia és epifánia fogalmak
5. Egyes eszkatológiai bibliai helyek vizsgálata
 - 5.1 Jézus tanítása az utolsó időkről: Mt 24 és a szinoptikus párhuzamos helyek
 - 5.2 1Thessz 4,13-18: De itt egész világosan meg van írva!
 - 5.3 Exkurzus: A Didaché tanítása
 - 5.4 2Thessz 2,1-12: Tilos a rövidzárlatos okoskodás
 - 5.5 Az első feltámadás is szakaszokban történik?
6. Összefoglalás
7. Irodalomjegyzék

1. Bevezető szavak a témához

Erre a két képre való pillantás indítja el a témát. A második ábra szimbolikus tömörséggel mutatja a testvérgyülekezetekben mindenfelé jól ismert tanítást, amelyhez alig tűnik szükségesnek magyarázó szavakat fűzni. A felülről jövő és újra felfelé vezető vastag piros nyíl jelképezi a visszatérő Urat. Ő eljön, de nem a földre, hanem a felhőkig. Jön, hogy *az övéit magához vegye* és velük együtt a földet ismét elhagyja. Krisztus testének minden még élő tagja átváltozik, akik pedig már meghaltak, azok feltámadnak a halálból. Ők mindnyájan csak *a levegőbe jövő Úr* elé mennek. Egyúttal a Szentszellem az ő menyasszony-gyülekezetével együtt elvétetik a földről. Ezután a földön már csak a gonosz juthat kiteljesedésre. Az Antikrisztus személyesen lép fel és megkezdődik rontó, pusztító tevékenysége. Aztán később, 7 év múlva az ÚR visszajön *az ő gyülekezetével*. Ekkor semmisíti meg az Antikrisztust, helyre állítatik Izrael számára az ország, a népek igazságban ítélet alá kerülnek, a Sátán megkötöztetik és elkezdődik az ezeréves birodalom.

Ez a látás a testvérgyülekezetek hívői számára magától értetődő. Könyvek, kisebb fajta írások, üdvtervek, folyóiratokban levő cikkek átláthatatlan sokaságában újra és újra leszögezik, bemutatják és számtalan alkalommal bizonyítják ezt az eszkatológiai modellt.

Egyesek még azt is vélik, hogy ez az értelmezés hozzátartozik a keresztyén reménység elidegeníthetetlen magjához. Azt a tényt, hogy léteznek egyáltalán olyan újjászületett, a Bibliát és az Urat szerető keresztyének, akik a *Biblia alapján* állva haboznak, hogy ehhez a nézethez csatlakozzanak, gyakran csak értetlen fejcsóválással veszik tudomásul.

Mégis, mint ahogyan azt a következőkben még látni fogjuk, szabad őszintén kételkedni abban, hogy vajon ez az eszkatológiai rendszer valóban megegyezik-e az apostolok tanításával. Az „ÚR visszajövele az övéiért” és az „ÚR visszajövele az övéivel” közötti különbség a 19. század első harmadában még teljesen ismeretlen volt a keresztyénség számára. Krisztus visszajövetelének két lépésben való történéseiről a legkorábbi biztos ismereteket a Henry Drummond¹ körüli úgynevezett „rég angol prófétai iskola” köreig és az 1830-as évig lehet visszavezetni. Eddig az időpontig azok a keresztyének, akik Jézus hamarosan megtörténő visszajövetelét életükben várták, egészen más nézőpontot képviseltek. Ezt itt *történelmi-keresztyén parúzia elvárásának*² szeretném nevezni. Minden részletbe menő különbözőségeitől eltekintve – amely minden keresztyén tanítás velejárója – jellemző erre, hogy az **Úrnak csak egy eljövele** van hatalommal és dicsőséggel³.

Tartalmilag egyik modell sem szegényebb vagy gazdagabb a másikkal. A történelmi-keresztyén parúzia elvárás is hirdeti az 1Thessz 4 szerint Krisztus teste minden tagjának elváltozását, az első feltámadást és a gyülekezet elragadtatását. A reformáció nagy egyházainak eszkatológiájával ellentétben itt valójában a Róm 9-11 értelmében az Izraelre vonatkozó reménység elismert csakúgy, mint az ítélet a nemzetek felett, az ezeréves királyság és végül az új ég és az új föld⁴. Tehát sem az egyik, sem a másik modellnél nem vész el az üdvösséghez kapcsolt tények egyike sem.

¹ A Henry Drummond által finanszírozott folyóirat „The Morning Watch, Journal of Prophecy” 1830 szeptemberi számában megjelent egy cikk „A mi Urunk Jézus megjelenéséről és a kiválasztottak egybegyűjtéséről” T.W.C.-tól (=T.W. *Chevalier*)

² A „történelmi-keresztyén parúzia elvárás” fogalma magyarázatra szorul. Mi itt a történelmi premillennializmus álláspontjára használjuk.

³a) Ezt a tényállást a diszpenzacionalista szerzők minden további nélkül elismerik: „Ez (a tanítás) a maga világosságában a keresztyénség további évszázadaiban többé nem található meg, mint ahogy az kimutatható az egyházatyáknál és a középkori írásokból egészen a 18. századig (...) ez a reménység csak több évtized után található újra.” (Prophet. Fragen: Heft 1, S.11)

³b) vö.: Miller i.m. S.674: „Isten gyülekezetének előzetes hazavitelét nem várták, mert éppen ennek a mennyei karaktere nem lett felismerve.” A „mennyei karakter” fogalma mélyen Darby hermeneutikájának összefüggéseibe torkollik. Vö. ehhez is Miller, „Geschichte der christlichen Kirche” (A keresztyén egyház történelme) 2. kiadás 1909 III. kötet 674.old.

A 17. században Ph.J. Spener-nél (1635-1705) rá lehet találni különböző „visszajövelekre”. Ő a Jel 19,11-16 és a Jel 20,11-15-ben két különböző visszajövetelre vélt bizonyítékokat látni.

⁴ Az 1830 előtti időben, amely itt a figyelmünk középpontjában áll, pl. Lewis Way írásai képviselik ezt a nézetet.

Ezért a kérdést akár szabadon is hagyhatnánk. Egészében nézve vajon lényeges-e, hogy bizonyos események egy *időbeli egymásmellettségben*, néhány év különbözöséggel vagy az ÚR hatalommal és dicsőséggel való eljöveteleivel egy *időben* történnek?

Másrésről mégis meg kell állapítanunk, hogy az elő-elragadtatásmodell komolyan csak ott képviselhető, ahol egyidejűleg egy sor további – és ahogy mi gondoljuk: rendkívül kétes – előzetes dogmatikai és egzisztenciális döntést hoztak meg. A gyakorlati gyülekezeti életben ez egy és ugyanazon Igéről való prédikálás vagy biblíamagyarázat során sértő zavart okozhat. Pl. amikor egyesek a Mt 24,14-et, az evangélium hirdetését a mostani korszakra vonatkoztatják, míg mások ebben egy "Isten országa evangéliumát" vélik látni, melynek csak az eszkatológiai jövőben és csak Izrael népe számára lesz jelentősége.

Sokat segítené, ha felismernénk, hogy az írásmagyarázatunk rendkívüli módon függ a mindenkori *gondolkodásunk előfeltételeitől*. Ennek tudatában gondolkodásunk rövidzárlatát elkerülve meg is kellene tudnunk indokolni álláspontunkat. Másként nem lehet gyümölcsöző eszmecserét folytatni testvérek között. Nagyon hamar előállna közöttünk a bár megalázó, de szükséges belátás, hogy sok dolgot nem is tudunk olyan pontosan és nem is tudjuk olyan jól megindokolni, mint ahogy kívánnánk. Így könnyebben találhatnánk olyan alternatív gondolkodási modelleket, amelyeket kölcsönösen becsülnénk, még akkor is, ha nem tudjuk azokat másokkal megosztani.

Erich Sauer már évtizedekkel ezelőtt példamutató irányvonalat képviselt ebből a szempontból. Nagyrabecsüléssel tudta mások felismeréseit meghallgatni és alázattal háttérbe állítani a maga nézeteit:

„Arról a kérdéstről, hogy vajon az elragadtatás a nagy nyomorúság előtt vagy után lesz, éppenséggel nincs egyetértés a hívők között, még az Írás legnagyobb ismerői és az ÚR legáldottabb eszközei között sem.”

„A dolgok ilyen állásánál nem fejthetjük ki saját nézetünket anélkül, hogy ez szükségszerűen ne kapcsolódna össze a mások nézeteinek megbeszélésével.”⁵

2. Történelmi visszatekintés

2.1 Általános vélekedés a kérdéstről 1830-ig

A közeljövőben visszatérő Úr várását a korai keresztyénség ideje óta sok történelmi bizonyágtétellel lehet alátámasztani. Ezek már a római császárok által folytatott

⁵ Erich Sauer: Triumph (A megfeszített diadala) 7. kiadás 1946 119.old.

keresztyénüldözések, a hun-, török- és tatár támadások idején, a hugenottaüldözés idején, a camisardok (fehéringesek) háborúja idején, igen, az egyháztörténelem folyamán egészen a napóleoni korig megvoltak.

Emellett újra és újra felmerült az a gondolat, hogy az „idők jelei” már mind beteljesedtek és az éppen átélt szorongatás az utolsó, az antikrisztusi. Mint ahogyan számítási módszerek arra tesznek kísérletet, hogy az apokalipszisi számot, a „666”-ot⁶ római császárokkal: Néró, Domitianus és Gaius, az ellenreformáció nagy inkvizitoraival, végül Napóleonnal és Hitlerrel személyesen mint az Antikrisztussal azonosítsák. Az általános nézőpont Paul Gerhard énekében találó kifejezést kap:

„Az idő immár közel, Úr Jézus, te itt vagy. A csodák, melyek az emberek számára a te érkezésedet jelentik, mint szemünkkel látjuk, nagy számban történnek.”

De a dogmatörténelmi kutatásoknak soha nem sikerült olyan tanítást bizonyítani, amely csak megközelítőleg is hasonló lenne az ismert modellhez, mely szerint: *az Úr titokban jön el és a gyülekezet titkos elragadtatása még az Antikrisztus fellépése előtt bekövetkezik.* Sem az egyházatyáknál, sem a reformátoroknál, de még a korai pietizmusban sem találhatók nyomai ennek az várakozásnak.

Ez a tanítás csak kb. 1830 óta létezik. John Nelson Darby 1829-ben még nem képviseli. Az ő korai írásában: „Reflections upon the Prophetic Inquiry and the View Advanced in it”⁷ még számol a szenvedő gyülekezettel, amely egészen Jézus látható visszajöveteléig itt marad a földön. De már 1831-ben konfliktus támad az atyák között ebben a tanításban. A legkorábbi testvérgyülekezeti mozgalom dokumentumainak egyikében – csak az újabb korban ismertté vált gyűjteményében – 1831-ben található Benjamin Wills Newtontól egy feljegyzés:

„Már a kápolna megnyitása utáni második vasárnap /Plymouth/ véleménykülönbözőség történt: reggel Hall kapitány⁸ prédikált a titkos elragadtatásról /secret rapture/, este pedig Wigram⁹ prédikált ellene. Azután vita kerekedett a témáról és engem /Newton/ kértek fel, hogy zárjam le. Én Wigram véleményét osztottam.”¹⁰

2.2 Az Albury-konferenciák: Drummond és Irving

Honnan származik a „titkos elragadtatás” gondolata /secret rapture/ – ahogy ezt egykor elnevezték?

⁶ Jel 13,18

⁷ Helge Stadelmann szerint: Az elragadtatás – a nagy nyomorúság előtt vagy után? Die Botschaft 1985 6-7.old

⁸ P.F.Hall kapitány /+1884/, Newton és Harris mellett vezető testvér a Plymouthban tartott összejöveteleken nagy előszeretettel prédikált profétai-apokaliptikus Igékről. 1873-tól Darby összejöveteleitől különvált. Vö. Ischebeck i.m. 181. old

⁹ G.V.Wigram /+1878/ Angliában a korai testvérmozgalom vezető embere Darby mellett

¹⁰ Fry –Manuskript 255. old - Darby ebben az időpontban még bizonytalan volt.

Samuel Prideaux Tregelles¹¹ írta 1865-ben (!):

„Semmit sem tudok arról, hogy lett volna a Krisztus titkos eljövetele alkalmából bekövetkező titkos elragadtatásról egy végleges tanítás, mielőtt azt, mint „kijelentést” Irving úr gyülekezetében hirdették – és ott, mint a Szentszellem kijelentését fogadták el. Nem tudni, hogy ezt az utóbbit valaha is állították-e vagy sem, mindenesetre ennek a modern tanításnak és modern megfogalmazásának az eredete abban az állítólagos „kijelentésben” volt. Nem a Szentírásból származott, hanem abból, amit hamis módon Isten Szellemének tulajdonítottak...”¹²

Az ÚR két lépésben történő visszajövetelének új és modern tanítása minden történelmi vonalát tekintve valóban „Irving úr gyülekezetébe” vezet vissza; pontosabban: a 19. század első harmadában az Albury-parki összejövetelekre. A francia forradalom (1779-1795) hatása és az azt követő napoleoni-kor hevesen fellángoltatták a kegyesek érzelmi világában Krisztus visszajövetelének kérdését. Az apokaliptikus-eszkatológiai irodalom egyre szélesebb lett, amelyben Hutley Frere (1779-1866) és Lewis Way (1772-1840) írásai különösen kiemelkedtek. Ezeknek a gondolatoknak megnyert emberei között volt a különösen sokoldalú, tehetséges londoni bankár Henry Drummond (1786-1860). Az egyháztörténész Theodor Kolde a következőket írja személyéről:

„Ez az ember egész életében egy különös jelenség volt és maradt. Mindenesetre az, hogy egy kiváló üzletember az ő büszkeségét abban látja, hogy ideális célokat szolgáljon és az evangélium iránti lángoló szeretetből nemcsak a pénzét, hanem az idejét is keresztyén célokra áldozza, Angliában nem annyira ritka, mint nálunk Németországban. De Angliában is csak ritkán fordult elő olyan ember, aki a legkülönfélébb dolgok iránt egyenlő odaadással érdeklődött volna. Még fiatal éveiben mint parlamenti képviselő hallatott magáról és többek között egy fontos törvényt szavaztatott meg a letétesek védelmében. Mint egy nagy londoni bank társtulajdonosa megfigyelte és megértette az idők jeleit ebben a világban és ezért a társasági élet és a sport minden formájában egy tekintélyes földbirtokos szerepét játszhatta. De mindez nem töltötte ki a fiatal korától hitben járó ember életét. Távoli utazások Oroszországba, a Szentföldre és hosszabb tartózkodások a kontinensen, megláttatták vele az egyházi és erkölcsi nyomort és megerősítették abban a szándékában, hogy mindenütt segítően megmentőként lépjen fel. Mindehhez egy kevés fontoskodás is hozzájárult.

Nem volt olyan egyházi célú egyesület, olyan egyházi mozgalom, amelyben ne vett volna tevékenyen részt. Valamiben emlékeztet azokra a hasznos és tiszteletreméltó emberekre, akiket minden városban meg lehet találni, akik minden bizottságban és minden vezetőségben ott ülnek és időbeli és pénzbeli áldozatokra is képesek, ha emellett egy kis szerepet játszhatnak. Drummond ezt nagyban tette.

Olyan emberekre, akik csak felületesen ismerték pl. Carlyle¹³, olyan benyomást tett, mintha nagyon hiú lenne. De mindaz, amit tett, számára szent elhívás volt és ami mellé odaállt, ott teljes személyiségét bevetette. 1821-ben Dr. Wolff kutatóútjához ő adta a pénzt, amikor Ázsia belsejét kikutatta és ezzel nagy feltűnést keltett. Ugyancsak ő volt az, aki 1825-ben Oxfordban

¹¹ Samuel Prideaux Tregelles /1813-1875/ korának egyik legnagyobb szövegkutatója. A korai testvérmozgalom legképzettebb emberei közé tartozott. A Bethesda-harcban Newton oldalán állt, később csalódottan elhagyta a testvéreket.

¹² Tregelles, The Hope of Christ's Second Coming /Krisztus második eljövetelében való reménység/ 1864 35.old

¹³ Carlyle, Thomas, irvingianus apostol, nem azonos az ugyanilyen nevű költővel

a közgazdasági tanszéket megalapította, ez volt az első és hosszú ideig az egyetlen ebből a tárgyból. És ez egy olyan időben volt, amikor főérdeklődése már régen másfelé irányult. Azon benyomásának következtében, hogy a katolikus Olaszország egyházilag lezüllött és Svájc egyházai is hitehagyó úton vannak – amely folyamattal Kálvin városában találkozott –, alapította meg az úgynevezett Continental Society-t (Kontinentális Társaságot), amely a kontinens szellemi állapotának a felemelkedését volt hivatott szolgálni. Az apokaliptikus gondolatoknak megnyerve nem ismert nagyobb dolgot – annak ellenére, hogy később újból egészen élete végéig (1860) parlamenti képviselő volt –, mint a prófécia kutatását, és nem volt nagyobb kívánsága, minthogy eredményeit megismerjék. E tevékeny ember hamarosan a kis kör vezetője lett...”¹⁴

Lewis Way indítványozására 1826 adventjének 1. vasárnapja óta évente összegyűltek a különböző felekezetekhez tartozó emberek egy konferenciára Drummond birtokán a Surrey grófságban, nem messze Guildfordtól az Albury-parkban. Ezeket az ún. Albury-parki összejöveteleket a történészek a „régibbi angol prófétai iskolának” nevezték. A résztvevők száma az első találkozáson 22 volt, a későbbi években ez 20 és 40 között mozgott. 1830-ig öt ilyen Albury-konferenciát tartottak. A résztvevők között voltak: James Haldane Stewart, Edvard Irving és valószínűleg John Nelson Darby is.¹⁵ Azonkívül néhány előkelő társaságbeli hölgy is, közöttük Lady Theodosia Powerscourt, aki aztán később az Albury-i összejövetelek példája nyomán a testvérgyülekezeti mozgalom korai története számára jelentős Powerscourt-konferenciákat rendezte¹⁶. 1829 óta az Albury-kör egy önálló folyóiratot is adott ki: „The Morning Watch, Journal of Prophecy” címmel.¹⁷

Milyen szerepet játszott Edvard Irving az Albury-park mozgalomban? 1824-ben, 2 évvel az első Albury-konferencia előtt Hutley Frere Drummond barátai körében javaslatot tett, hogy az újonnan felfedezett ismeretek gyorsabb és hatásosabb elterjedése érdekében nyerjék meg Irvinget, aki akkoriban London egyik leghíresebb és legszeretettebb igehirdetője volt és aki roppant nagy hallgatóságot vonzott magához. Ez a terv meglepően gyorsan sikerhez vezetett. Igen, Irving a maga oldaláról azzal a kívánsággal állt elő, amikor Huntley Frere-t kérte, hogy tanítsa őt a saját „meglátásairól a prófécia terén”. Az eredmény egy többórás később kinyomtatott prédikáció formájában áll előttünk, amelyet Irving 1825 tavaszán a – Drummond által alapított – Continental Society éves ünnepélyén tartott. Ebben határozottan kiállt az újonnan felfedezett eszkatológiai reménység mellett. Felmutatta, hogy az 1260 nap (1260 év)

¹⁴ Kolde, Theodor, „Edward Irving – egy életrajzi esszé” Lipcse 1901, 20.old

¹⁵ Darby részvétele a konferencián vitatott. Részvétele mellett a korai kortárs és a testvérmozgalom kezdeteinek történetirója Andrew Miller tanúskodik: „Ő (Irving) ott volt a korai, megemlített áldott prófétai összejöveteleken az írországi Albury-ben, csakúgy, mint J.N. Darby és mások is.” Vö. Miller: Geschichte der christlichen Kirche (A keresztyén egyház története) 1909 3.kötet 718.old.

¹⁶ Drummond 3 kis nyolcados kötetben kiadatta annak az összejövetelnek az eredményeit „Beszélgetések a próféciaokról” címmel. Ebből tudunk valamit az első hét témairól: 1. beszélgetés: Mit tanít a Szentírás a pogány népek idejéről és a jelenlegi üdvkorszak (diszpenzáció) végéről és céljáról? - 2. beszélgetés: A pogányok idejének (times of the gentiles) az egyházhoz való gyakorlati kapcsolatáról. - 3. beszélgetés: Mit tanít a Szentírás a zsidó nép jelenlegi és jövőbeni állapotáról? - 4. beszélgetés: A gyülekezetnek azon gyakorlati feladatáról, mely a zsidó nép jelenlegi és jövőbeni állapotából adódnak. - 5. beszélgetés: Mit tanít a Szentírás az Úr Jézus Krisztus 2. eljövételéről. - 6. beszélgetés: A gyülekezet gyakorlati kötelességeiről, melyek az Úr Jézus Krisztus 2. eljövételéből adódnak. Ezeknek a beszélgetéseknek a dogmatikatörténelmi értékelése nehéz, mert Drummond a mindenkor felszólalót más néven léptette fel. Mégis megtalálhatók már itt annak a prófétai-eszkatológiai képnek fontos konstrukciós elemei, melyek később Darby nevével szorosan összekapcsolódnak.

¹⁷ A szerkesztője: John Owen Tudor (1784-1861) volt.

a Dán 7,25 és a Jel 12,6 szerint 533-ban kezdődött és így 1793-ban ért véget.¹⁸ Most a Jel 16 szerinti a 6 harag-pohár kitöltésének idejében lennének. Az ÚR eljövetele és az ezeréves királyság kezdete 1864-re várhatók.

Irving a Frere-el való kapcsolatfelvétel idején még egyértelműen kapó volt, azonban legkésőbb 1827-re adóvá vált: Juan Josaphat Ben-Ezra álnév alatt 1812-ben Dél-Amerikában megjelent a következő könyv: „A Messiás eljövetele dicsőségben és hatalommal”. A szerző egy volt római katolikus pap és ex-jezsuita Manuel De Lacunsa (1731-1801) volt. Irving lefordította spanyolból ezt a könyvet és 1827-ben kiadatta egy csaknem 200 oldalas bevezetéssel ellátva („The Coming of Messiah in Glory and Majesty” 2 vol.)

A könyv hatása roppant nagy volt. Néhány kutató, köztük a tesvérgyülekezetekből való néhány szerző is Lacunza könyvében egy lényeges teológiai kezdeményezést lát, amely ahhoz a gondolathoz vezet „hogy az ÚR visszajövetele 2 szakaszban következne be”. Ezzel a gondolattal, a „két visszajövetel” tanával szétszakíthatatlanul összekapcsolódik a különbségtétel az újszövetségi Isten népének reménysége és Izrael népének reménysége között.¹⁹

2.3 Exkurzus: Viszony egy „karizmatikus” mozgalomhoz

Haldana Stewart anglikán lelkész²⁰ különösen szenvedett attól, hogy az angol szellemi élet nagyon mélyponton volt. 1825-től ismételten arra hívott fel szóban és írásban is, hogy a Szentszellem új kiadásáért imádkozzanak. Az egyházak közötti tanításbeli különbségeket ilyen közös tusakodás javára háttérbe kell állítani. Ahol csak tudott, ebben az értelemben prédikált és intett nagy sikerrel. Azok között, akiket ez a felhívás mélyen megérintett, ott volt Irving egykori igehirdető asszisztense Alexander Scott is. Ő a Szentszellem új kiadásától azt is remélte, hogy az apostoli kor csodatevő ajándékai és ereje is újra feltörnek.

1828 májusában Irving skót hazájában prédikációs körúton járt. Ez a körút *elsősorban apokaliptikus-eszkatológiai felismeréseinek nyilvánosságra hozatalául* szolgált. De emellett lehetősége volt elmélyíteni közösségét egykori asszisztensével, Scottal is. Ekkor nyitottá vált Scott gondolatai számára is és a Szellem várt kiadására már egy meghatározott időpontot is kijelölt. Joel 3. fejezete alapján a Szellem kiadásában látta az Úr közeli visszajövetelének jeleit. Ez volt az, ami a Stewart prédikációja által felébredtetket Drummond és Irving apokaliptikus táborába vezette. Irving prédikációs körútja egy valódi győzedelmi menethez hasonlított. Egyúttal a hívők imában való tusakodása számára egy konkrét cél lett kitűzve: az apostoli erők és ajándékok feléledését és az Úr hamaros visszajövetelét várták.

Így történt, hogy 1831. március 21-én, vasárnap – egy kicsi Fernicarry nevű faluban a Clyde folyó torkolatánál – a súlyos beteg varrónő, Mary Campbell felült ágyában és kb. negyedóra

¹⁸ Francia forradalom (1789-1795)!

¹⁹ Vö. Miller i.m., 673. old.

²⁰ Stewart, James Haldane is résztvevője volt az Albury összejöveteleknek.

hosszat elragadtatott arccal érthetetlen hangokat hallatott. Úgy gondolták, ez lenne a nyelveken szólás ösgyülekezeti ajándéka, amelynek újra feltörését régóta remélték. Campbellék baráti kapcsolatban voltak James és George MacDonald-dal, e két hívő hajóáccsal, akik súlyos beteg testvérükkel Margret MacDonald-dal a Clyde folyó másik oldalán Port Glasgowban laktak. Itt is, mint ott gyakran tartottak imaközösségeket, amelyek fő tárgya a Szentszellem kilátásba helyezett kiáradása volt.

1830 áprilisában egy napon a halálosan beteg Margaret MacDonald-ból hirtelen órák hosszát tartó Isten imádat tört elő. Ez aztán azzal a forró imádsággal végződött, hogy testvére Jamesre még ebben az órában kitöltődjön a „magasból jövő erő”. Ennek alapján James megparancsolta súlyos beteg testvérenek, hogy keljen fel. Ez megtörtént! A másfél éve ágyhoz kötött beteg felemelkedett és úgy tűnt, hogy meggyógyult. A következő nap James MacDonald írásban megparancsolta a baráti társasághoz tartozó Mary Campbellnak, hogy ő is ugyanúgy keljen fel és jöjjön át a folyón. És ő jött! Ezek az események akkor hallatlan feltűnést keltettek. Úgy látszott, hogy most a nyelvek ajándéka után a betegek gyógyításának az ajándéka is újra feléledt volna. Ehhez még hamarosan a nyelvek magyarázata és a prófétálás is járult.

1830 augusztusában Port Glasgowba érkezett a londoni ügyvéd J. B. Cardale (1802-1877) vezetésével egy bizottság, hogy ott a helyszínen képezzen véleményt az eseményekről. A férfiak csaknem egy hónapig tartózkodtak ott. Cardale, aki megalkuvás nélküli vasakarattal és kifejezetten uralkodó jellemmel rendelkezett, arra a meggyőződésre jutott, hogy a skóciai események „valódiak” és Isten Szellemétől valók. Miután Londonba visszatért, házi körében ő is ilyen imaközösségeket hívott össze. Hamarosan itt is hasonló ajándék-kiáradások következtek be.

Darbyról is ismert, hogy Newton felhívására az 1830-as év nyarán ő is a „karizmatikus mozgalom” helyszínén tartózkodott. Campbelléknél lakott, de lehetősége volt meglátogatni Port Glasgowban MacDonald-ékat is és a nyelveken szóló Margaret MacDonald-ot személyesen is megismerni. Cardale-al szemben ő kételkedve, sőt gúnyosan nyilatkozott azokról a benyomásairól, amelyeket Port Glasgowban nyert.²¹

2.4 Az új tan irvingiánusi eredete

1830 tavaszán Margaret MacDonald kapott egy „kijelentést”, amelynek akkor nagy figyelmet szenteltek. Írt erről egy beszámolót, amelyet elküldött vezető lelkészeknek. Drummond prófétai-apokaliptikus kérdésekkel foglalkozó folyóirata, a „The Morning Watch” is hamarosan átvett néhányat a különös kijelentések közül.²²

Kérdésfeltevésünk összefüggésében a régebbi és újabb kutatók újra és újra kifejezték azt a gondolatot, hogy ebben a „kijelentésben” található az elő-elragadtatástan tulajdonképpeni

²¹ Darby a „The Irrationalism of Infidelity” c. írásában, 1853. 283. old és kk-ben beszámol ezekről az eseményekről.

²² Margaret MacDonald kijelentéseit közölte Robert Norton: *Memoirs off James and George MacDonald*; Port Glasgow, 1840, 171-176 old. Később: Emil Adolf Rossteuscher: *Krisztus egyházának a felépítése ősi alapokon* 2.kiadás Basel, 1886, 124-126. old.

forrása.²³ Itt található a szöveg rövidített összefoglalása Ernst Adolf Rossteuscher fordításában:

„Egy olyan érzés kerített hatalmába, hogy erről a dolgról kijelentésre van szükségünk és mintha a tévelygés nagy sötétsége ülne rajtunk. De hirtelen dicsőséges fény ragyogott rám és felismertem: láttam az Urat magát a mennyből alászállni, Jézust, az Ember Fiát dicsfényvel, harci kiáltással. (vö. 1Thessz 4,16)

De mindenkinek, mint egykor Istvánnak, teljesnek kell lennie Szentszellemmel, hogy most feltekinthessen rá és az Atya dicsőségének a ragyogását láthassa. Láttam a tévelygést, hogy az emberek azt gondolják, ez olyasmi, ami testi szemeinkkel látható: de ez szellemi megkülönböztetés volt, amelyre a népnek szüksége lett volna, hogy Isten szemével lásson. Sok szentírási hely úgy megvilágosodott, ahogy előtte még soha nem ismertem.

Ismételten felkiáltottam: most hasonló az Isten országa a 10 szűzhöz, akik kimentek, hogy várják a vőlegényt: 5 eszes volt, 5 pedig bolond. Ne legyetek bolondok, hanem értelmesek arra, hogy mi az ÚR akarata; ne legyetek bortól megrészegevedve, legyetek teljesek Szellemmel! Mert a Szellem volt az olaj, amit az okosok az ő edényeikben őriztek! Ő az a fény, amelyet égve kell tartani. Isten fénye, amellyel mi különbséget tudunk tenni, ami nem testi szemmel látható külső alakban fog eljönni. Csak azok fogják az ő megjelenésének jelét meglátni, akik Isten fényét magukban hordozzák.

Nem szükséges azokat követni, akik ezt mondják, íme itt, vagy íme ott; mert az Ő napja olyan lesz, mint a villámlás azok számára, akikben Isten Szelleme van. Láttam, hogy nekünk Szellemben kell lennünk, hogy szellemi dolgokat láthassunk. János Szellemben volt, amikor látta, hogy egy trón van a mennyben. Láttam, hogy a tisztség (ministration) dicsősége nem volt felismerve.

Felkiáltottam: a szellemi templomnak fel kell emeltetnie és a Krisztus teljessége ki kell, hogy töltsen az ő testébe, majd azután leszünk hozzá elragadtatva. Senki sem bizonyul méltónak ilyen elhívásra, csak az ő teste – a gyülekezet, egy színarany gyertyatartó.

Óh, milyen dicsőségesen fog Isten erre a földre eljönni! Óh, milyen dicsőséges a templom, amely felállítatik – a menyasszony felékesíti magát a vőlegényének. És milyen dicsőséges szent menyasszonynak kell lennie, hogy ilyen dicsőséges vőlegény számára kész legyen!

Most Isten csodálatos titkát a természetünkben kell megismernünk, most lesz majd láthatóvá a megdicsőült ember! Azt láttam, mintha ő lenne Illés tüzes kocsikkal körülvéve; és a szellemi templom felépítettett, mialatt a zárókövet örömujjongással hozzák: boldogság! Túláradó boldogság! Dicsőséges fény volt, amely körben ragyogott, világosabban, mint a napfény.

De azután Isten népét láttam szörnyűségesen veszedelmes helyzetben; mert a Szörnyűséges jelent meg, a hazugság minden hatalmával és jeleivel és csodáival olyannyira, hogyha lehetséges még a kiválasztottakat is elhitesse. Óh, ez egy tűzpróba lesz, minden lélek egészen alapjáig meg fog rendülni; bizony csak a valódi hit fog ebben a vizsgában megállni

²³ Mint Robert Norton, Dave Mac Pherson és mások.

dicsőségben és tisztességben. Semmi sem fog megmaradni, csak ami Istentől van. Az Ige hallgatói, akik kösziklára építettek, fognak megjelenni, a szeretet sokakban meghidegül.

Azt mondtam, hogy egy hamis Krisztus szörnyű látványa lesz a földön. Az isteni kijelentés minden részével szembe fogja állítani a maga ellenvéleményét és a Szellem minden munkája ellen a maga majmolását. Ő is olyan mértékben fog munkálkodni, ahogy Isten Szelleme munkálkodik. Nagy nyomorúság is lesz, de kiváltképpen kísértés. És ez növekedni fog, minél inkább kiárad a Szellem ajándéka.

Több alkalommal felkiáltottam: Óh, teljesedjete be Szellemmel! Isten világossága legyen bennetek azért, hogy a Sátánt felfedezhessétek. Legyen belső látásotok, legyetek edények a fazekas kezében; törekedjete arra, hogy beteljesedjete Szellemmel. Ez nem erővel és nem hatalommal történik, hanem az én Szellemmel – mondja az Úr. Ő tesz benneteket alkalmassá, hogy bemehessete a Bárány menyegzőjére!

Láttam, hogy most nem az volt Isten akarata, hogy mindenkit betöltsön; de láttam azt is, mi tartotta vissza, hogy az Istentől való életet minden nemzet befogadja. Ez pedig a Jézustól való elfordulásuk volt, az ő keresztje mellett való elmenetelük, ami az egyedüli hely, ahonnan Isten Szellemének minden cseppje ránk árad. Óh, az nagyon fontos, hogy visszataláljunk a kereszthez!

Azon az estén és utána még többször láttam, hogy a Szellem kiáradása olyan lesz, mint amilyen még soha: tűzkeresztység, hogy minden salak eltávolíttasson – Isten pecsétje az ő szolgálóinak homlokán, az ő szent képmása az ő népén, a menyasszony szépsége abban, ahogyan az a vőlegény szépségében tükröződik! Jézus kívánczik az ő menyasszonya után, ez az ő vágyakozása utánunk, mert el fog jönni, és akinek jönnie kell, nem fog visszahúzódni!”

Mindaz, aki ezzel a „kijelentéssel” foglalkozik, elsőre meg fogja állapítani, hogy nem éppen világos kifejezőmód jellemzi. Egészében véve sokkal inkább annak felel meg, ami a pünkösdi és új pünkösdi mozgalmak mai „kijelentéseiből” ismert. Egyértelműek és félreérthetetlenek az utalások a Szentszellemnek egy még előttünk álló nagy kiöntetésére. Itt mutatkozik meg Stewart koncepciójának a befolyása, amelyhez Irving 1828-ban csatlakozott.

Jézus visszajövetelének kérdése, az elragadtatás, a gyülekezet részleges elragadtatása olyan értelemben, hogy csak a Szellemmel megkereszteltek fognak elragadtatni, az Antikrisztus fellépése és a nyomorúság ideje érintve vannak, ámde úgy, hogy nagyon sok kérdés nyitva marad. Abban azonban, hogy ezek hozzájárultak az irvingiánusi elragadtatástan kifejtéséhez, nem kételkedhetünk.²⁴ Ha az egykori értelmezés a látomásbeli sorrendet, mint az események tárgyi-időbeli sorrendjét értelmezi – ami valóban lehetséges lenne! –, akkor itt kétségtelenül egy bizonyosága lenne annak, hogy a „Szellemmel betöltött elit” még a „Szörnyűséges” fellépése előtt elragadtatna.

²⁴ Sok hely – egyik sorban így áll – olyan fényben világosodott meg neki, amilyenben még soha nem látta. Ezentúl a szövegnek van egy bizonyos nyelvi megformálása is, amelyet az egykori tanításokra való utalásokra lehet értelmezni. Precíz értelmüket még ma sem lehet teljes biztonsággal felismerni. Itt még további kutatásokra van szükség.

Helge Stadelmann véleményét osztom, amit az elragadtatásról (XX) való írásában mond: „*Itt jelenik meg először egy elképzelés az elő-elragadtatásról, kétségtelenül összevegyítve a kiválasztottak elragadtatásának tanával.*”

Tregelles véleményét, miszerint ezt a tanítást először „Irving úr gyülekezetében” hirdették, komolyan kell venni. Ő olyan jó ismerője volt az egyházi régmúlt egészének, hogy nincs okunk feltételezni, hogy légből kapta közleményét.²⁵ Másrészt meg kell gondolni, hogy az ilyen „kijelentéseket” rendszerint valamiféle tanítási áramlatok előzik meg, melyeknek aztán mint „feedback” szolgálnak.²⁶ És ebben a nyugtalan időszakban, amikor kétségtelenül kijelentés kijelentést követett, az Ige alapján – „és némelyeket ő adott prófétául”²⁷ – azt keresték, hogyan lehet egy szabályos prófétai szolgálatot a gyülekezeti istentiszteleteken bevezetni.²⁸ Meglepőnek tűnne, ha nem kívánták volna, hogy vitás tanításbeli kérdésekről egy mélyebb „prófétikus felvilágosítást” kapjanak, különösen akkor, amikor a nyilvánvaló szellemi ajándékok valódiságáról teljesen meg voltak győződve.²⁹ Itt is szükség van még további kutatásokra.

Most lépünk egy lépéssel tovább: világos támpontokat találunk, amelyek alátámasztják, hogy Krisztus „hazavívő” és „ítélő” visszajövele közötti tanításbeli különbségtételt Edvard Irving személyével és az Albury-parki összejövetelekkel kapcsolatba lehet hozni. Tekintsük meg ezeket az utalásokat egyenként: Andrew Miller a kortárs és a korai testvérgyülekezeti mozgalom történetírója írja:

„Ő (Irving) részt vett a korábban említett áldott „prófétai összejöveteleken” az írországi Albury-ben, mint ahogy J. Nelson Darby és mások is. Ott sok gyönyörű igazságot ismert meg, mint pl. a gyülekezet egysége: ami azt jelenti, hogy minden hívő egy, akik Krisztusban és Krisztussal vannak, az ítélet elől való elragadtatásuk reménységéről stb.”³⁰

B.W. Newtonnál, aki egész életében elvetette a „titkos elragadtatásról” szóló tanítást, ugyancsak fontos utalásokat találunk arra nézve, hogy azt Irving előhozta egy Albury-konferencián. Hivatkozik Lewis Way-re, aki Henry Drummondal barátkozott, és ezt írja:

²⁵ Tregelles kiváló szövegkutató volt, akinek az összehasonlításai szakemberek véleménye szerint pontosságban még Tischendorfét is meghaladták.

²⁶ Egy példát nyújtanak az ágostonrendi szerzetesnő, Anna Catrine Emmerich látomásai: amelyek József és Mária életét úgy ábrázolják, mintha a katolicizmus virágkorában éltek volna. Margaret MacDonald „kijelentése” igazolja Stewart már meglevő tanítását, hogy előttünk áll a Szentszellemnek egy kitöltetése.

²⁷ Ef 4,11

²⁸ Irving kezdetben nem akarta engedni, hogy az istentiszteleten a szellemi ajándékokat gyakorolják. Aztán egy prófétai szó által megintetett, nehogy kioltsa a Szellemet és meggyalázza ezzel Krisztust. Megadta magát és 1831.10.16-án bevezette a szellemi ajándékok gyakorlását a fő-istentiszteleten. Érthető, hogy a tehetséges prédikátor hamarosan a „Szellem hordozóinak” kereké alá került. Izgatott és lármás jelenetek következtek.

²⁹ Az irvingiánusi idő kezdetének legjelentősebb prófétája volt egy Mr. Taplin, aki csontokig hatoló hanggal hívta fel magára a figyelmet. Néhány próféta (R.Baxter és Mrs.Hall) később visszavonták jövendöléseiket és önámítarsa vezették ezeket vissza.

³⁰ Miller i.m. 718-719.old.

„Sokan Londonban és máshol is felébredtek az ő tevékenysége nyomán, így Drummond bankár, Dr. William Marsh és mások. Hamarosan jött Irving és mindent lerombolt, amikor erőltette a titkos eljövetelet.”³¹

1831-ből van egy ugyancsak B.W. Newtonra visszavezethető információ:

„Lady Prowerscourt (...) nagyon erősen képviselte Irving nézetét egy elragadtatásról...”³²

Robert Baxter³³ írja 1833-ban:

„Mr. Irving néhány írásában azt a véleményt képviselte, hogy még Krisztus második eljövele előtt és a bosszú napjának ebbe a világba való betörése előtt, amelyet a Szentírás nyomatékosan így nevez, a szentek, mint Énok és Illés a mennybe lesznek elragadtatva...”

A kortársak feljegyzései szerint az Albury-parki összejövetelek annak az új tanításnak a legrégebbi dogmatörténelmi kiindulási helye, amely azt tanítja, hogy az „ÚR titkos eljöveteleivel egy időben történik a titkos elragadtatás”, s ebben Edvard Irvingnek is jelentős része volt. Andrew Miller véleménye, hogy azt az állítást, hogy Irving „Albury-ben sok nagyszerű igazságot, köztük az ítélet elől való elragadtatásról szólót megismerte”, utólagosan korrigálni kell, mert Irving, ahogy Newton érthetően mondja, ezt a tanítást nem ott ismerte meg, hanem ott tette ismertté.

Dogmatikai szempontból ebben a korai időpontban még sok minden nyitott és elmosódott. Az újszerű elképzelések feldolgozása, a további formálások és különböző tanítási rendszerekbe való beépítése csakhamar bekövetkezett, miközben az *irvingianizmus*³⁴ és a Darby vezette korai testvérgyülekezeti mozgalom egymástól nagyon ellentétes útra tért. Miközben az előbbinél az egyház újra felépítését az újabb apostolokra és prófétákra alapozva próbálták megalkotni, azalatt Darby az ellenkezőjét fejlesztette ki: elméletét az „egyház bukásáról”. A két mozgalom egyre növekvő elutasítással állt egymással szemben.

³¹ Fry-Manuskript 233. old.

³² Fry-Manuskript 237. old. és kk.

³³ Robert Baxter az irvingianista mozgalom kezdetének egy prófétája. De ő hamarosan visszavonta jövendöléseit és beismerte, hogy önámításba esett.

³⁴ Irving 1834. dec. 8-án 43 évesen meghalt. A tulajdonképpeni „irvingianizmus” csak a halála után fejlődött ki.

3. A titkos elragadtatás John Nelson Darbynál és a korai testvérgyülekezeti mozgalomban

3.1. A fiatal Darby

Az 1829-ben Dublinban megjelent írásában „Reflectiones upon the Profetic Inquiry”-ben³⁵, ahogy már említettük, Darbynál még nem jelentkezik az elő-elragadtatás tana. Ő itt még a szenvedő gyülekezettel számol, amely Krisztus látható visszajöveteléig az ítéletre, itt a földön marad. Az ő 1830 decemberi tanulmányában: „On 'Days' signifying 'Years' in Prophetic Language”³⁶ sincs még utalás rá. B.W. Newton feljegyzése szerint az elragadtatás kérdésében Darby hosszabb ideig ingadozott:

„Lady Powerscourt (...) nagyon szilárdan képviselte Irving nézetét az elragadtatásról és az Úrnak a levegőben történő dicsőségben való megjelenéséről az Antikrisztus uralkodásának 3,5 évében. Darby sose adta fel elképzelését a 3,5 évre nézve.

Ő (Darby) Plymouth-ban volt és velem együtt dolgozott. Ott közülünk néhányan a titkos elragadtatás nézetét képviselték, én ellene álltam, ő pedig soha nem akart dönteni. Néhányan, akik Lady Powerscourt nézetét képviselték, rávetették magukat, – pl. Hall kapitány, akinek nagy befolyása volt, mert megvolt az a képessége, hogy a prédikációnál vonzó képeket használt. Rávetette magát a prófétai rendszerre, amelyet Irving állított fel... Végül Darby Corkból jegyzi meg, hogy új módszert fedezett fel, hogy az egész viszálykodást elsimítsa és amelyet elmesél majd, ha jön. Amikor jött, kiderült, hogy ez a „ zsidó értelmezés” volt.³⁷

A Máté evangéliuma nem a gyülekezet-igazságát tanítja, hanem az Isten országa-igazságát³⁸ stb.

Elmagyarázta nekem és én ezt mondtam: „Darby, ha te ezt a különbséget elismered, akkor gyakorlatilag feladod a keresztyénséget.” Na ennél maradtak, amíg azt úgy dolgozták ki, ahogyan mi ismerjük. A „titkos elragadtatás” is elég rossz volt, de ez még annál is rosszabb volt...”³⁹

Ezzel egybehangzóan számol be William Kelly. Amikor 1845 nyarán B.W. Newtont Plymouth-ban meglátogatta, Newton közölte vele, hogy...

³⁵ (=Coll.Writ. Vol.2)

³⁶ (=Coll.Writ. Vol.2, 32.old és kk.)

³⁷ William Kelly közli cikkében „The Rapture of the Saints” 1903. 5-6. old.: egy Mr. T.Tweedy segítette ehhez a látáshoz egy lépéssel közelebb, azzal, hogy azt indítványozta, hogy a Mt 24-et egyedül a zsidókra vonatkoztassa.

³⁸ Itt mutatkozik már a „nagy elvek” befolyása!

³⁹ Fry-Manuskript 237.old és kk.

„Mr. Darby sok évvel ezelőtt egy levelet írt neki, amelyben arról volt szó, hogy neki Mr. Tweedy (egy szellemi és nagyon komoly volt egyházi ember az ír testvérek között) említést tett volna arra nézve, amely az ő nézete szerint a nehézségeket, amelyeket előtte éppen ebben a kérdésben talált, teljesen megoldotta.”⁴⁰

T. Tweedy a skót református egyház egykori lelkésze, egy lépéssel tovább segítette Darbyt, amikor indítványozta, hogy a Mt 24-et egyedül a zsidókra vonatkoztassa.⁴¹ Legkésőbb 1833-ban – de lehet, hogy már korábban – legyőzte Darby az ingadozását és ő is az Úr két szakaszban való visszajövetelének a tanát képviselte az ismert séma szerint: először a gyülekezet elragadtatásáért van a titkos eljövétel, később az Úr nyilvánvaló látható eljövetele az övéivel.

De a fiatal Darby bensőséges kapcsolatban állt az „angol prófétai iskola” vezető alakjaival. Ha Millernek igaza van, ő is résztvevője volt az Albury-konferenciáknak. Nem hiszem, hogy olyan elismert emberek, mint Lewis Way és Hutley Frere, akik a prófécia iránti érdeklődést tágabb körökben egyáltalán felkeltették, nem gyakoroltak volna befolyást Darbyra. Ismerte az Irving által kiadott Manuel De Lacunza könyvét, csakúgy, mint Drummond prófétai folyóiratát, a „The Morning Watch”-ot. Egyáltalán, mindazt a régi és új vélekedést bizonyára ismerhette, amelyek ebben a korai időszakban még nem voltak kiforrva és éppen ezért ide-oda csapongtak. Az, hogy emellett néhány indítványozást elfogadott – még ha csak, mint kérdésfeltevést! – nem lehet kétségbe vonni. Ehhez tartozott pl. a „háztartásokban”, diszpenzációkban való gondolkodás, amit már Albury-ben és később az irvingianizmusban is megtalálunk, amely Darby rendszerében is jelentős szerepet játszik. Energiájánál és tehetségénél fogva kritikus szűrésnek vetette alá az ott nyert tanításbeli nézeteket. Azt, amit átvett, beépítette saját tanítási rendszerébe.

Mindaz, aki összehasonlítja egymással a két tanítást, hamarosan észreveszi, hogy éppen az eszkatológia terén nagyon sok közös vonás van az irvingianizmus és a testvérgyülekezeti mozgalom között egészen még a nyelvhasználatig is, amelyek egyáltalán nem véletlenek. Ezen egyáltalán nem kell csodálkozni, hiszen mindkét mozgalom gyökerei az Albury konferenciákban vannak.

Ezt Miller is elismeri:

„ ... azok közül az emberek közül ... a hitvalló egyház hanyatlása közepette ... elkezdett egyszerűen ... Jézus nevében összegyülekezni...” !!

Abban, hogy az itt említett „azok közül az emberek közül”, akik később „egyszerűen Jézus nevében összegyültek”, majd azon „áldott prófétai összejövetel” felismert értékeinek jelentős részét mozgalmába magával vitte, nem lehet kételkedni.⁴²

⁴⁰ The Bible Treasury , New Series, Vol. 4, 315. old.

⁴¹ Vö. R. Cameron, Scriptural Truth about the Lord’s Return, 70-72 old.

⁴² Az irvingianizmus és a testvérgyülekezeti mozgalom tulajdonképpen 2 különböző válasz ugyanarra a kérdésre, mégpedig a gyülekezet kérdésére. Míg az előbbi az Ef 4,11 kk.-re hivatkozva egy apostoli-prófétai dicsőséges gyülekezet helyreállítására törekedett, addig Darby tudatosan ennek ellenében fejlesztette ki az emberi bukás teóriáját.

Ezzel szemben valószínűtlen az az ismételt kimondott feltevés, hogy Darbyt közvetlenül befolyásolta volna Margaret MacDonald látomása.⁴³ Ugyan 1830-ban ott volt Port Glasgowban – *Newton kérésére!* – mint aki ott helyben vizsgálta az eseményeket. De benyomásairól, amelyeket ott nyert, kritikusan és kételkedéssel nyilatkozott. Hogy Irving krisztológiai szemléletét elvetette, magától értetődő.⁴⁴

Összefoglalásként a következőket mondhatjuk:

1. Az Úr 2 lépésben való visszajöveteléről szóló tanítás – dogmatörténelmi szempontból – egy új tanítás, amely csak 1830-ig vezethető vissza. Ezt ismeri el egy anonim szerző is rövid, de meglepő pontossággal kidolgozott tanulmányában:

„Ezt a tanítást a keresztyén egyháztörténelemben ilyen világosan nem lehet megtalálni sem az egyházatyák írásaiban, sem a középkori írásokban, de még a 18. század írásaiban sem.” „Ezt a reménységet csak néhány évtizede találjuk meg újra.”⁴⁵

2. Darby tulajdonképpen nem szerzője ennek a tanításnak. De azt – ahogy még látni fogjuk – olyan intenzíven belefonta az üdvtörténetről való sajátos diszpenzacionalista látásába, különösen a gyülekezeetről szóló tanításába; hogy ha őt már úgy nem is, mint a tanítás atyját, de legalább mint az ő legjelentősebb úttörőjét kell látnunk. Nagyon sokat tett a tanítás Európában és Amerikában való elterjesztéséért.
3. A korai testvérgyülekezeti mozgalomban még a dolgok ilyen állásánál természetesen nem volt az eszkatológiai tanok ismeretében egység. Túlságosan újak és szokatlanok voltak ezek a gondolatok. Még egyszer emlékezzünk B.W. Newton előbb már idézett közleményére⁴⁶:

„Már a kápolna megnyitása utáni második vasárnapon (Plymouthban) megoszlottak a vélemények: reggel Hall kapitány prédikált a titkos elragadtatásról (secret rapture), este pedig Wigram prédikált ellene. Azután volt egy vita a témáról és engem kértek fel, hogy zárjam le. Én Wigram véleményét osztottam.”

1845-ben a Bethesda-viszály tulajdonképpeni gyökerei nagy valószínűséggel az eszkatológia területére nyúlnak vissza, mert Newton, Darby nagy ellenfele, soha nem volt képes ezt az új

⁴³ Így pl. Dave Mac Pherson könyveiben.

⁴⁴ A bibliai „en homioimati szarkosz” alapján Irving 1827 óta Krisztus testének „bűnös szubsztanciájáról” beszél. Úgy vélte, hogy Jézus csak akkor lehet a megváltónk, ha a mi elesett emberi természetünket valószínűleg felvette. Anyjának, Máriának a „szubsztanciája” minden bizonnyal a bukott természet, ennek következtében Jézus természete is, mivel anyja természetén keresztül lett emberré, szintén bűnös. Az eredendő bűnben nem volt része és mivel a Szentszellem benne lakozott, így minden valóságos büntől meg lett óvva. Ez széles körökben megrendítette az ő tekintélyét, azoknak a köreiből is, akik nyitottak voltak apokaliptikus-eszkatológiai spekulációival szemben. 1832. május 2-án a skót református egyház zsinata elmozdította hivatalából.

⁴⁵ „A gyülekezet elragadtatása az antikrisztusi nyomorúság elől” „Prophet Fragen” 1. füzet 5. kiad., 12. old.

⁴⁶ Fry-Manuskript

tanítást elfogadni. Newton 1842-ben kiadta a Jelenések könyve magyarázatát, amelyben bemutatta, hogy az Antikrisztus ideje alatt a gyülekezet még itt tartózkodik a földön. Darby, aki ebben az időben Svájcban tartózkodott, nagy hévvel kritizálta Newton könyvét.

Miller úgy véli, hogy megerősítheti:⁴⁷

„Hogy Newton a gyülekezet reménységét az ítélet elől való elragadtatásban nem osztja, régen ismert volt, ... ennek nem kellett volna szakadáshoz vezetnie”

De a szakadás jelen volt, amely az elkövetkező időkben egyre jobban mélyült. Hamarosan hozzájött még az ószövetségi Izraelről való viszálykodás. Newton az Mt 8,11 alapján azt tanította, hogy Ábrahám és az Izraelből való hívők az egyház testéhez tartoznak, Darby pedig ezt is hevesen cáfolta.⁴⁸ Így növekedett a két ember közötti feszültség, míg végül a bethesdai töréshez vezetett.

3.2. Darby tana: A bukások teóriája

Darby nem az első volt, aki a testvérgyülekezeti mozgalom kezdetében az új elragadtatás tanítását képviselte. De legkésőbb 1833-ban, tehát közel a mozgalom történelmi eredetéhez, ő is képviselte már. *Ez sokkal saját tanrendszerének kibontakozása és teljes kiformalódása előtt volt.* Ebben természetesen található olyan gondolatok is, amelyeknek létezése már az Albury-iskolában kimutathatók, amelyeket azután Darby önállóan tovább formált. Ehhez tartozik mindenekelőtt az úgynevezett „diszpenzációk” – vagy „háztartások”-ban való gondolkodás. Az üdvtörténet, ahogy azt Darby a Bibliában felfedezni vélte, egyes üdvtörténeti korszakok sorrendjében bontakozik ki, melyeken belül az ember az üdvösség részese lehet.

Erich Geldbach írja ehhez:

„Arra a kérdésre, hogy miért kellett több ilyen üdvrendnek következnie, Darby az emberek magatartásában találta meg a választ. Egy gazdaság ugyanis isteni elveken alapszik, amelyeket Isten örökre szentesített, mégis hamis azt állítani, hogy egy üdvkorszak az emberek akaratától független. Isten ugyan megalkotta a rendet, hogy az emberek bemehessenek az ő nyugalomába, de egyidejűleg feltételeket is szabott, melyek betartása az ember és a választott nép felelőssége alá tartoznak, és amelyek azt a célt követik, hogy az eredeti állapot rendjét helyreállítsák.”⁴⁹

De az ember erejét ez felülmúlta és vétkezett az üdvrend ellen. Darby szerint ez maga után vonja a mindenkori üdvkorszak azonnali pusztulását.

⁴⁷ Miller i.m. 686.old

⁴⁸ Vö. Ischebeck i.m. 79.old

⁴⁹ Geldbach i.m. 64.old.

„Egy háztartás valóságosan elvettetik, amint az ember vétkezik ellene.”⁵⁰

Ezek a gondolatok, amelyeket úgy ismerünk, mint a bukások-elméletet, alapjában véve Darby értelmezései az üdvtörténetet és a gyülekezetet tekintve. Ami egyszer az ember kezei által elromlott, az elromlott és Isten céljai számára használhatatlanná vált.⁵¹ A Szentírás – így hangsúlyozza Darby – egyetlen esetben sem mutat vissza- vagy helyreállítást. Sokkal inkább Isten ítélete vet véget a korszaknak. Isten ugyan egy új és jobb korszakot indít, amely viszont a bűn és a csőd törvénye szerint megbukik.

Ez az ártalmatlannak tűnő kezdeményezés tovább lett fejlesztve: Pünkösdkor megtörténik egy új korszaknak, a „Szenszellem korszakának”, vagy a „gyülekezet korszakának” a beiktatása. Ez először csak krisztushívő zsidókból áll jeruzsálemi központtal. Hamarosan azonban újra jelentkezik a bukások törvénye, mert a zsidók visszautasítják mindezt. István megkövezésében látja Darby a csúcspontját annak, hogy a Szellem bizonyágtételét a zsidók elvetették. De szerinte ezalatt nem csupán a zsidó makacsság példás bizonyítékát kell látnunk. Nem, Darby szeretné ezt sokkal inkább üdvtörténeti, igen, az üdvrendbe tagozódó jelentőségű tényként értelmezni. Ez jelenti számára ugyanis a törvény szövetsége alatt a záróvonalat, amely ítélet alá került és befejeződött.

Az Úr most elhívja Pált. Különleges módon rábízatik a nemzetekből álló gyülekezet misztériuma. Jeruzsálem helyére egy új központ kerül: a pogány Antiochia.

Teljes joggal állítja Geldbach:

„Darby számára... Pál központibb helyet foglal el, mint a történelmi Jézus: Jézus tanításait a zsidókhöz intézi; az ő megváltó munkája még nem jutott teljességre, amikor még tanítva járta az országot tanítványaival. Pál viszont más: ő Krisztust nem ismerte testben, az Isten új népének titka a mennyből lett rábízva, miután az Úr a megváltás művét engedelmissége által elvégezte és Istent megbékéltette.”

Ebből a premisszából érthető, hogy Darby Jézus minden egyes szavát az evangéliumokban gondos vizsgálatnak kellett, hogy alávesse: mi az, ami a zsidóknak szól, vagy melyik az, ami prófétai és az új üdvgyülekezet számára, a Jézus megdicsőülése utáni időre vonatkozik.

Az érdeklődő olvasó önkéntelenül is annak a „hermeneutikai mikrométercsavarnak” a minőségéről és alkalmazásáról akar meggyőződni, amely egy biztos leolvasást – itt Izrael, itt a gyülekezet – lehetővé tesz. Darby maga adja meg a választ:

„Ha a próféciában a zsidó gyülekezetről vagy a zsidó népről van szó (kivéve a pogány betoldást a történelmükbe), azaz a zsidókat direkt szólítja meg, akkor elvárhatunk egy világos, közvetlen bizonyágtételt, mert a földi dolgok voltak a zsidóknak szánt örökség.”

⁵⁰ Geldbach i.m. 65.old.

⁵¹ Itt áll – ahogy már említettük – Darby a legélesebb ellentétben az irvingiánusok koncepciójával, amely az Ef 4,11 kk. alapján éppen az újra helyreállításra („re-establishment”) törekszik, mégpedig az apostoli-prófétai dicsőséges gyülekezet újra helyreállítására.

Másrészről, ha a pogányok lettek megszólítva, azaz ha a pogányokról volt szó, akkor szimbólumokat kell keresnünk, mert a földi dolgok nem az ő örökségük voltak és így a kijelentéseket számukra szimbolikusan kell értelmezni. Ha ennél fogva a zsidó gyülekezettel, mint egy meglevő közösséggel tényeket közölnek... egy egyszerű, szószerinti, értelmes magyarázatot várok el... ”⁵²

Ez tehát a mérték, amellyel Darby úgy vélte, biztos különbséget tud tenni aközött, ami Izraelnek szól és aközött, ami a gyülekezetre vonatkozik.

Az ő mindent átfogó bukások-elve természetesen nem áll meg a gyülekezet korszaka előtt. Még azt is véli, hogy a bukás elejét időben is pontosan meg tudja adni, mégpedig az 1. és a 2. Timóteushoz írt levél közötti időre. Miközben az 1Tim 3,15-ben „Isten háza” még mint az „igazságnak oszlopa és erőssége” szerepel, a 2Tim 2,20-ban már „nagy házat” látunk, melyekben tisztességre és gyalázatra való edények vannak. Következésképpen a két levél közé lehet az elkezdődő bukást helyezni.⁵³

Nagy fontosságú a korszakokon alapuló (diszpenzacionalista) szakaszos látásból kifejlesztett eszkatológiai rendszer megértése szempontjából az az alapelv, hogy egy bibliai helyet sem lehet egyidejűleg két üdvkorszakra érvényesnek tekinteni. Ez ellentmondana Isten céljainak a mindenkori üdvkorszakra nézve. De ez azt jelenti: Izrael népének az ószövetségben adott ígéreteket nem szabad Isten újszövetségi gyülekezetére vonatkoztatni, mely Izraelből és a nemzetekből áll. De mikor lesz azok beteljesülése?

Amint az Albury és Powerscourt összejövetelek tématervezete 1826 és 1833 között mutatja, a főtéma az éppen még be nem teljesedett prófécia volt. Ezért még egyszer: mikor teljesednek be azok az ígérek? Mivel a bemutatott alapelv következtében a jelenlegi gyülekezeti korszak ideje számára ez teljesen kizárt, akkor csak az azután következő korszak jöhet számításba. Az elragadtatás fogja a gyülekezet korszakát lezárni. Akkor lehet majd az István megkövezésénél történt Izrael elszakadt fonalát – az úgynevezett ezeréves birodalomban – újra összefonni.⁵⁴

Geldbach összefoglalja:

„Csak az értheti meg a végidők komplikált „menetrendjét”, amelyet Darby felvázolt, aki figyelembe veszi a gyülekezet és Izrael közötti szigorú különbségtételt, mint Darby kulcsát az eszkatológia értelmezéséhez.” „Az ekkleziológia és az elragadtatás olyannyira összefüggnek, hogy Darbynak bibliai helyek nélkül is ki kellett volna fejlesztenie saját teóriáját az elragadtatásra nézve.”⁵⁵

⁵² Darby, Coll.Wr. II.35

⁵³ Egy ilyen exegézis Eis-egézis (belemagyarázás).

⁵⁴ Ez a mélyebb oka, amiért az ezeréves birodalom a korszakos eszkatológiában csaknem mindig Izraellel van kapcsolatba hozva. Egy szemlélet, amely semmilyen módon nem hozható össze azzal, ami számunkra az ógyház korából a killiasztikus reménység tartalmáról ismert.

⁵⁵ Az amerikai diszpenzacionalista Charles Ryrie ezt az elvet még tovább húzta: Izrael és a gyülekezet mindörökre különböző üdvcélokat fog birtokolni. Vajon ez összhangban van-e az Ef 4,4-el v. az 1Kor 15,28-al?

4. Darby hermeneutikája: a „nagy alapelvek”

4.1. A „nagy alapelvek” – egy egészséges elv?

Geldbach monográfiájában megjegyzi, hogy Darby hermeneutikai módszere az, hogy a Szentírásból először azokat a nagy elveket emeli ki, amelyek fényében aztán az Írás további magyarázata következik.⁵⁶ Darby terjedelmes irodalmának figyelmes olvasója képes arra, hogy ezt a felismerést saját tapasztalataival is alátámassza.

A jellemző megfogalmazások kb. így hangzanak:

*„Naponta egyre inkább azon **nagy alapelvek összefüggésének** hatása alatt vagyok, amelyek felett az én szellemem Istennel és Istentől gyakoroltatik... a megváltás személyes bizonyossága egy új állapotban, hogy Krisztusban vagyunk – a gyülekezet, mint az Ő teste – az eljövendő Krisztus, hogy minket magához vegyen – és ezzel párhuzamosan egy új földi üdvkorszak elindítása az Ézs 32 szerint...”⁵⁷*

*„Ez a gondolat **nem csak a nagy alapelvekre** támaszkodik; maga a hely kínál olyan elemeket, amelyek azt mutatják, milyen lesz a dolgok állapota...”⁵⁸*

A fentiekben félreérthetetlenül kifejeződik, hogy a magyarázat többek között a „nagy alapelvekre” támaszkodik. Tovább olvasva könnyen észrevehetjük, hogy ez számtalanszor előfordul még. Darby exegézise jóval erősebben támaszkodik erre, mint azt egyszerűen beismerhetnénk. Ezt az eljárást azonban mindig vissza kell utasítanunk, bárhol és bárkinél forduljon is elő. A „nagy elvek” helyére egy egészséges elvnek kell lépnie: *először gondos exegézis – aztán a dogmatikai végkövetkeztetés*. Minden más esetben az eredmény nem megmagyarázás, hanem belemagyarázás lesz. Képletesen szólva: ha dogma-épületünk magas tornyából szemléljük a tájat, a dolgokat különös látószögből és különös megvilágításban látjuk. De csak az képes a dolgokat pontosan felismerni, aki ugyanazt az álláspontot választja.

Ez a hermeneutikai eljárás sok gyakorlati következménnyel jár: pl. a Miatyánkot csak azért nem imádkozzák, mert a nagy egyházakban továbbra is visszaélnék vele. Ez nem nyomós ok, mert a visszaélést helyes alkalmazással ki lehetne küszöbölni. – Nem, Darby szerint a Miatyánkot egyáltalán nem lehet Jézus nevében imádkozni,⁵⁹ mert az akkor lett megfogalmazva, amikor az Úr munkája még nem volt bevégezve, és mert ezenkívül benne

⁵⁶ Geldbach i.m. 77. old.

⁵⁷ Darby Letters 1. kötet 344-345 old.

⁵⁸ Darby, Szemlélődések 4. kiadás 1928 322. old.

⁵⁹ még csak nem is a keresztyén imádkozás modellje

van a: „jőjjön el a te országod”. Ez pedig az ő nézete szerint soha nem fog ránk vonatkozni, mert az ország reménysége – az egyik nagy alapelvnek megfelelően – csak egy Izrael számára létező reménység. Az ország reménysége nem a gyülekezet reménysége.

4.2. ApCsel 7 – példa a diszpenzacionalista írásmagyarázás önkényére

Hogy a tévedéseknek elejét vegyük, jegyezzük meg: az üdvtörténeti írásmagyarázatnak is megvan a maga létjogosultsága. Valóban minden bibliamagyarázási módszernek az alapja kellene, hogy legyen, mert egyedül ez képes arra, hogy a Szentírásnak mind az egységét mind annak sokrétűségét összhangba hozza. Megőriz ugyanúgy a történelem-mentes biblia szemlélettől, mint az istentelen történelem szemlélettől is. Azonban ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy ami az „üdvtörténelmi” melléknévvel van ellátva, már felülvizsgálat és kritika nélkül el is fogadható. Senki sem vonja kétségbe, hogy bizonyos események, mint a bűneset, az özönvíz, a szövetségek, az Isten Fia inkarnációja, a keresztség és a feltámadás elsőrendű üdvtörténeti tények. Ezek az események kétségtelenül az üdvtörténet menetét tárják elénk.

Azonban Darby gondolatmenete, miszerint az ApCsel 7-ben István megkövezésével Izrael üdvtörténeti fonala elszakadt és ezzel a gyülekezet üdvtörténeti korszaka kezdődött el – ez nem más, mint tiszta önkényesség. A „nagy alapelvek” azok, amelyek ezt a magyarázatot diktálják. Lukács maga sem akarta ezt mondani az ApCsel 7-ben, s nem is lehet írásaiból ezt a gondolatot bizonyossággal kiérteni. Nincs ott semmi, ami csak körvonalában is ebbe az irányba mutatna.

Ha utána akarnánk járni az Írás szövegében található evidens üdvtörténeti szakaszok kérdésének, akkor elsőként a többször megismételt, teljesen világos üdvtörténeti két-eonos struktúrára kellene gondolnunk. Erre való utalást találunk az ó- és újszövetség közötti időszak irodalmában, pl. 4Ezsdrás 7,50-ben:

*„A Magasságos nem **egy világekorszakot** alkotott, hanem **kettőt**.”*

Jézus és az apostolok szavaiban ismételten található utalások, amelyek a két világekorszak-mintájának az érvényességét, mint magától értetődő dolgot feltételezik, amit nem szükséges különösen tovább indokolni.

Márk 10,30: „...aki száz annyit ne kapna, most ebben az időben, (szó szerint ebben az eonban) házakat, férfitestvéreket, nőtestvéreket, anyákat, gyermekeket, szántóföldeket üldöztetésekkel együtt és a jövő világon (eonban) örök életet.”

Mt 12,32: „...aki pedig a Szentszellem ellen szól, annak sem ezen, sem a más világon meg nem bocsáttatik.”⁶⁰

⁶⁰ Mt.13,36 kk-ben az eszkatológiai mennyek országáról szóló példázatban ugyanúgy megtalálható a két világekorszak sémája.

Itt most nincs helye annak, hogy a két világekorszakról szóló tanítást és minden abból adódó végkövetkeztetést kifejtünk.⁶¹ Két körülményt mégis ki kell emelni: az újszövetségi értelmezés szerint egyrészt érvényes, hogy Jézus Krisztusban és Jézus Krisztussal az új korszak betört ebbe a világba, miközben a régi még tart. Ez magyarázza, hogy egy keresztyén miért „ízlelheti”⁶² már itt és most az „**elkövetkezendő korszak erőit**”, miközben más oldalról „**ennek a korszaknak a szenvedéseit**” (a még tartó régi világekorszak, vö. Róm 8,18) még nagyon is érzi.

A régi világekorszak végérvényes elmúlása csak a mi Urunk Jézus Krisztus hatalommal történő teljes megjelenése által következik be. A zsidó várákozás szerint ennek a világekorszaknak a végén egy „nyomorúságos idő” lesz, melyet a „**Messiás szülési fájdalmainak**”⁶³ neveznek – egy gondolat, amely Jézus végidőkről szóló szavaival ugyancsak egybecseng.⁶⁴

Darbynál sajnos ez az egyértelműen észrevehető két világekorszakról szóló tanítás nem játszik szerepet.

4.3. Izrael és a gyülekezet – Isten két népe?

Darby üdvtörténeti – eszkatológiai tanrendszerének tartóoszlopaihoz tartozik többek között egy jellemző és szigorúan foganatosított különbségtétel Izrael és a gyülekezet között. Egy Darbyhoz hasonlóan gondolkodó névtelen szerző így vélekedik erről egy kis írásában:

„És itt érintjük azt a pontot, amely a legtöbb keresztyénnek az Úr visszajövetelével kapcsolatban sok kérdést vet fel és nagy nehézségeket okoz. Izrael nem a gyülekezet és a gyülekezet nem Izrael. Ezért maradjunk egy kicsit az Izrael és a gyülekezet közötti mélyreható különbségnél, mielőtt szemlélődésünkben tovább haladnánk. Ha ezt nem ismerjük fel és nem ismerjük el, úgy lehetetlen, hogy világosan megértsük az Úrnak és apostolainak sokszor ellentmondásos szavait, az Úr gyülekezetének elragadtatását és minden egyéb eseményt, amely az egyházzal vagy Izraellel kapcsolatos. A hűséges olvasó így nem fog belefáradni, hogy a mi magyarázatunkat kövesse...”⁶⁵

Először teljesen egyet kell, hogy értsünk ezen mondatok szerzőjével. Valóban lehetetlen, hogy az ÚR titkos eljövetele kapcsán a titkos elragadtatás gondolatához a darby-féle

⁶¹ Nagyon jó ehhez: Helge Stadelmann, Epochen der Heilsgeschichte (Az üdvtörténet korszakai) 1984, 96-100 old.

⁶² Vö.: Zsid 6,5; 1Ján 2,18

⁶³ Vö.: Strack/Billerbeck „Újszövetségi Kommentár a Talmudból és a Midrásból” 1. kötet 960. old

⁶⁴ Vö.: Mt 24,8: „Mindez pedig sok nyomorúság (szülési fájdalom) kezdete.”

⁶⁵ „Az egyház elragadtatása” „Prophetische Fragen” 1. sz. 5. kiadás 16. old

diszpenzacionalizmus értelmében eljussunk, ha egyúttal azt a jellemző, és ahogy még látni fogjuk, önhatalmú, spekulatív különbségtételt nem vesszük át tőle. Nézzük meg tehát az Újszövetséget, mi az, amit számunkra Izrael és a gyülekezet viszonyáról mond.

1. Az Újszövetség különbséget tesz egy **természeti** és egy **szellemi** Izrael között. Az elsónél Pál apostol az 1Kor 10,18-ban ezt a kifejezést használja: „test szerint való Izrael”, a másik pedig egy „szellemi nép” az 1Pét 2,9-ben. Tehát meg kell különböztetni egy betűszerinti – földi Izraelt egy szellemi Izraeltól. Más fogalmak alkalmazását is megtalálhatjuk az Újszövetség egyéb helyein, de azonos tartalommal. Így mondja Jézus a Jn 15,1-ben: „*En vagyok az igazi szőlőtő.*”

Mit jelent ez? Érthető, hogy Jézus itt szembeállítja magát egy dologgal, amely ugyancsak szőlőtő, vagy az akar lenni. Ezzel az igénnyel szemben mondja, hogy ő az „igazi szőlőtő.” Amire Jézus itt gondol, az minden bibliaolvasó számára egyből világos: a szőlőtő itt Izrael képe – Zsolt 80,8:

„Egyiptomból szőlőtőt hoztál ki, elűzted a pogányokat és ezt elültetted.”

A prófétai szó már régen megmondta, hogy JHVH-nak ez a szőlőtökéje egyszer használhatatlanná válik, Jer 2,21:

„Mint nemes vesszőt ültettelek el, mint igazán valódi magot; hogy változhattál át idegen szőlő vad hajtásává?”

Ez az értelme a Ján 15,1-nek: Jézus Krisztus maga Isten új népének identitás-központja. És mindenki, aki vessző ezen a szőlőtőn, éppen ezáltal tartozik az igaz szellemi Izraelhez.⁶⁶

2. Az Újszövetség azt is megmutatja, hogy a szellemi Izrael a hordozója azoknak az ígéreteknek, amelyeket a földi Izrael kapott. Sok világos és egyértelmű hely van a Bibliában, amelyek ezt az igazságot szemünk elé tárják. A Mt 21,33-tól kezdődő gonosz szőlőművésokról szóló példázatban Jézus próféciaaként jelenti be:

„Ezért mondom nektek, hogy elvételik tőletek az Isten országa és olyan népnek adatik, amely megtermi annak gyümölcsét.” (43. vers)

Ki az a nemzet, amelynek Izrael helyett adatik Isten országa?⁶⁷ A Jel 6,1 ismert Igéje adja meg a választ:

„És tett minket királyokká és papokká az ő Istenének és Atyjának...”

Ez az ígélet először a betű szerinti Izraelnek adatott, ahogy ezt a 2Móz 19,5-6 közli velünk:

⁶⁶ A rabbinusi végidők várásához tartozott, hogy a Messiás az eszkatológiai Isten-népét összegyűjti. Az, hogy Jézus elhívta a tizenkettőt, világosan emlékeztet Izrael 12-es rendszerére – így lehetett a jól ismert gondolati összefüggésekkel összekapcsolni. A 70 elhívása (Lk10,1 kk.) ugyancsak emlékeztetett a mózesi kor 70 vénéjére (4Móz 11,16 kk.). A Szanhedrin is alátámasztja ezt az elképzelést.

⁶⁷ Isten országa! – egy másik fogalommal találkozunk itt, amely óriási jelentőséggel bír témánk szempontjából. Ennek a helynek a tiszta, világos bizonyossága éppen azt a gondolatot nem támasztja alá, hogy az „ország” mindig csak Izraelre vonatkozna.

„Most azért, ha figyelmesen hallgattok szavamra és megtartjátok szövetségemet, akkor lesztek nékem valamennyi nép közül az enyéim, mert enyém az egész föld. És lesztek ti nékem papok birodalma és szent nép.”

Izrael nem tudta teljesíteni a feltételeket, amelyek az ígérethez kapcsolódtak. De Jézus Krisztusban, és éppen általa Isten új szellemi népében – ami a gyülekezet, mert más Isten-nép nincs (!) – ez az ígélet beteljesült. A Jel 1,5-6 ezért már nem jövőbeli ígéletként van kilátásba helyezve, hanem éppen, mint most adatott tény lesz bemutatva.

Ugyancsak hasonló gondolatokat találunk az 1Pét 2,9-10-ben:

„Ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, megtartásra való nép vagytok, hogy hirdessétek annak hatalmas dolgait, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket; akik hajdan nem nép voltatok, most pedig Isten népe vagytok; akik nem kegyelmezettek voltatok, most pedig kegyelmezettek vagytok.”⁶⁸

Az ilyen helyek a Szentírásban nagyon érthetően mutatják, hogy az ígérek először földi-képszerű formában a betűszerinti Izraelnek, most pedig szellemi értelemben vett betöltésük a szellemi Izraelnek adtak. Ez azt jelenti, hogy az ígérek az ÚR gyülekezeténél vannak.⁶⁹ Ezt a tényt sok más hellyel lehet bizonyítani az Újszövetségben. Megnézhetjük pl. a Fil 3,2-3-at: a betűszerinti Izrael ott a „megmetékedés”, de mi – és ez a „mi” egyértelműen a gyülekezet! –, mi vagyunk a tulajdonképpeni „körülmetékedés”, a tulajdonképpeni Izrael.

A Kol 2,11 is ide tartozik: mi – az újszövetségi gyülekezet tagjai – körül vagyunk metélve a Krisztus körülmetélésével. Ennek a kijelentésnek az értelme világos: a körülmetélés a földi Izrael szövetségi jele volt. De a szellemi Izrael – tehát a gyülekezet – sem áll meg a körülmetélés nélkül, hanem hordozza a Krisztus körülmetélésének szövetségi jelét.

Nézzük még meg a következő néhány helyet:

Gal 3,7: „Akik hitből vannak, azok Ábrahám fiai!”⁷⁰

Gal 4,28: „Mi pedig, atyámfiai, Izsák szerint az ígélet gyermekei vagyunk.”

Róm 9,6: „...mert nem mindnyájan izraeliták azok, akik Izraelből valók.”

Róm 9,8: „...nem a testnek fiai az Isten fiai, hanem az ígélet gyermekei számítanak annak.”

Ezekre az összefüggő igehelyekre érvényes Pál alapvető kijelentése a Róm 11,7-ben:

⁶⁸ Vö.: Hós 2,23

⁶⁹ A rendszeres teológia szívesen használja a kontinuitás és diszkontinuitás fogalmakat, hogy a bemutatott bibliai tényeket kifejezze. Valóban van Izraelnek egy folyamatosan futó vonala, amely egészen a gyülekezet jelenéig és az eszkatológiai üdvbeteljesedésig elér. És vannak diszkontinuitások, amelyek abban állnak, hogy a pogányok közül való emberek, mint Izrael olajfájának ágai elültettek és az Ő üdv és reménység javában részt vesznek. /Mt 21,43; Jn 10,16; Róm 11,11-26; Ef 3,3-6; 4,4-6 stb./

⁷⁰ „Ábrahám fiai” – gyakori kifejezés Izraelre

„...amit Izrael keres, nem nyerte meg, a választottak ellenben megnyerték...”

Mindez feljogosít arra a kérdésre, hogy vajon nincsenek-e más ígéretek is, amelyeket először a földi Izrael kapott, majd az eszkatológiai üdvtervben a szellemi Izrael számára teljesülnek be. Hogy valójában ez a helyzet, még látni fogjuk.

3. Nincs Istennek két népe – Izrael és a gyülekezet –, csak egy népe van; először mint földi, aztán pedig a szellemi Izrael. Ez a mondat nemcsak, mint szükséges következményként adódik az eddigiekből, hanem Jézus és az apostolok szavai által is bizonyításra kerülnek, mint pl. a Jn 10,16-ban:

„Más juhaim is vannak, amelyek nem ebből az akolból valók; azokat is elő kell hoznom és hallgatnak az én szavamra és lesz egy nyáj és egy pásztor.”⁷¹

Ha ez lenne az egyetlen igehely, világos állítása akkor is tökéletesen elég lenne, hogy a nevezett tételt joggal igazolja. A Szentírás nem egy helyen tárja elénk ezt az igazságot. A Római levél 9-11 részeiben éppen Izrael és a gyülekezet viszonya a főtéma. Idézzük fel még egyszer a gondolatmenetet: Izrael népéé – ahogy a Róm 9,4 részletesen kifejti – a fiúság, a dicsőség, a szövetségek, a törvényadás, a templomi szolgálat és **az ígéretek**. De nem mindnyájan izraeliták azok, akik Izraelből valók⁷², mert a Róm 9,8 szerint:

*Vagyis nem a testi származás szerinti utódok az Isten gyermekei, hanem az ígélet gyermekei számítanak az ő utódainak.*⁷³

Ezt a megállapítást, amelyen a nem-keresztyén zsidó megbotránkozik, a következő 9-23 versekben bizonyítja, olyannyira, hogy végül a 24-26 versekben az eredmény is felmutatható. Isten dicsőségének nagysága és gazdagsága „az irgalom edényein megismertetik”, ami az jelenti, hogy...

„...amilyenekké minket is elhívott, nemcsak a zsidók, hanem a pogányok közül is. Hóseás szerint is ezt mondja: „Azt a népet, amely nem az én népem, hívom az én népemnek, és azt, amelyet nem szeretek, szeretett népemnek...”

A Róm 11,1 egy másik szemszögből veszi fel újból a témát:

„Avagy elvetette Isten az ő népét?”

A válasz egyértelműen: Az nem lehet. Isten az ő népét nem vetette el, hiszen Pál maga is zsidó és éppen emiatt – test szerint – Ábrahám utódja. Izrael népére még inkább igaz az, ami már Illés idejében megfigyelhető volt. A legnagyobb rész elbukott, de egy kis „maradék” hűséges maradt. A 7. versben újra összefoglalja a gondolatot:

„Amit Izrael keres, nem nyerte meg (Izrael egésze), a választottak ellenben megnyerték...”

⁷¹ Vö. a Jn 11,52-vel is, „...Jézus meg fog halni a népért és nem is csak a népért, hanem azért is, hogy Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse.”

⁷² Vö. A Róm 9,6-al

⁷³ Itt is megfigyelhető a fent említett különbség „a test szerinti Izrael” és „a szellemi Izrael” között.

Habár a következtetés nagy jelentőségű, ezzel az apostol gondolatmenete még nem érte el teljesen a célját. Ezért a Róm 11,11-ben még egyszer visszatér hozzá és ez alkalommal azt a kérdést feszegeti, hogy milyen isteni célok állnak a megállapítás mögött – Krisztus elvetése a zsidók részéről, befogadása a pogányok részéről:

Róm 11,11: „Avagy azért botlottak-e meg, hogy elessenek?”

Semmi esetre sem! Az ő botlásuk mögött sokkal inkább Isten kegyelmi céljai állnak mindkettőre nézve, a zsidókra és a nemzetekre egyaránt. A 13-15 versekben Pál ideiglenesen lezárja gondolatait ezzel kapcsolatban, és Izrael egészére fordítja a figyelmet nemzeti megtérésük reménységével. Friedrich Godet találóan fejtegeti:

„Az apostol véleménye, ahogy az a három versből kiderül, a következő: „pontosabban azon dolgozom én, mint a ti, vagyis a pogányok apostola, hogy a zsidókat megkíséreljem féltékennyé tenni a ti megtérésetek által, mert csak akkor jönnétek ti magatok az élet teljességének birtokába, ha ők újra a kegyelem alá jönnének.”⁷⁴

Az olajfáról és ágairól való ismert kép a Róm 11,16-tól olvasható versekben elsősorban egy közvetlen gyakorlati célt szolgált. A római gyülekezet zsidókból és pogányokból állt. A kettőjük közötti feszültség kézenfekvő volt. Ezért az apostol főként a pogánykeresztyéneket buzdítja visszatartásra „túlsúlyuk” miatt.⁷⁵

Mindamellettenek a résznek jogosan tulajdoníthatunk fontos üdvtörténelmi – eszkatológiai jelentőséget is: Pál az Isten egész népét egy olajfa képében rajzolja elénk. A 17. vers szerint néhány a természetes ágak közül – „a test szerinti Izrael” – kitöretett. Ehelyett (19. vers) egy vad olajfa ágai – a nemzetek közül! – beoltattak. Így áll elő az olvasó szemei előtt egy új szerves egység képe: egy olajfa beoltott ágakkal. Ennek a képnek az értelme világos. A beoltott ágak mi vagyunk, a „nemzetek közül valók”. A fa gyökere hordoz bennünket. Mi vagyunk Ábrahám fiai. Persze nem test szerint, hanem szellemi értelemben. A zsidók stabil meggyőződésével szemben⁷⁶, akik arra hivatkoztak, hogy ők Ábrahám fiai, a szellemi a valóságos. Mi következik ebből? Három dolgot emel ki különösen az apostol:

- 22. vers: A pogányok közül lett keresztyének ne fuvalkodjanak fel. Ha Isten nem kímélte a természetes ágakat, akkor a „vad ágakkal” szemben is joggal nem fog kíméletet gyakorolni.
- 23. vers: Isten újra beolthatja a természetes ágakat. Ha azok, mármint a zsidók nem maradnak hitetlenségben, ez meg fog történni.
- 25. vers: Itt az apostol egyik üdvtörténelmi kijelentésével állunk szemben. Ő azt mondja, hogy nemcsak az újra beoltás *lehetősége* áll fenn, hanem az is, hogy Izrael újra be lesz oltva *valóságosan*.⁷⁷

⁷⁴ Vö. Friedrich Godet: „Kommentar zum Römerbrief” 2. kiad. 215. old. Ez a néhány vers a magyarázatban némi nehézséget okoz, amint kommentárokból belelapozunk. Luthard a feltámadásra használja a következő fogalmat: „élet a halálból”; csakúgy mint Reithmayer. De ha az apostol szándéka e kifejezés mögött ez lett volna, akkor minden bizonnyal az egyszerűbb fogalmat „anastasis” használta volna.

⁷⁵ Vö. ezzel különösen a Róm 11,25-öt.

⁷⁶ A Mt 3,9-ben már Keresztelő János óvta a zsidókat attól a veszélytől, hogy magukat abban a bűnösen naiv önámításban ringassák, hogy ők Ábrahám fiai.

⁷⁷ Vö.: Gottlob Schrenk kiváló munkájával: „Die Weissagung über Israel im Neuen Testament” (Izraelről való jövendölések az Újszövetségben) 2. kiad. Basel. 1984.

A „természetes ágak” újra beoltása egész Izrael eljövendő megtérésének a képe. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a „vad ágak” újra kitöretnek. Nem, ők is ott maradnak, amennyiben megmaradnak Isten kegyelmében (22. vers).

Fennkölt világossággal mutatja meg számunkra az olajfáról való kép a zsidókból és pogányokból álló újszövetségi nép egységét. A gyökér, amely mindannyiunkat hordoz, akikkel szemben nem dicsekedhetünk, a történelmi földi Izrael kezdete, a nép hű atyái, különösen Ábrahám, akinek a hit igazságul tulajdonított.

Ezzel szemben Darby üdvtörténet látása egészen más gondolatmenetet követ. Izraelben és a gyülekezetben Darby két teljesen különböző és egymástól elválasztott üdvtestet lát, amelyeknek vonalai még az örökkévalóságban sem futnak össze.⁷⁸ Izrael a földi elhívás népe volt és az is marad, miközben a mennyei elhívás népe a gyülekezet. Ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy a két különböző üdvtest egyidejűleg soha nem lehet jelen a földön. Az ebből adódó probléma megoldását abban keresik, hogy a két feltételezett üdvtestet, Izraelt és a gyülekezetet, az üdvtörténelem különböző szakaszaiba helyezi.⁷⁹ Izrael üdvkorszaka (diszpenzációja) az ApCsel 7-ben István megkövezésével lezárult.⁸⁰ Isten elhívta Pált, majd az „egyház üdvkorszaka” következik. Mivel még mindig nagy számú ígélet beteljesülése nyitva maradt, mint szükséges következmény adódik: az egyház üdvkorszaka a gyülekezet elragadtatásával le fog záródni. Azután Izraelnek az ApCsel 7-ben elszakadt fonala újra folytatódhat. A kérdés csak az: hol van ez valójában megírva?

Az ApCsel 7 melyik verséből adódik, hogy itt egy új üdvkorszak kezdődött? A reformáció napjai óta nagy volt a haladás az írásmagyarázat terén: *azt mondja, ami ott áll*. Tehát a Szentírás mely helyei azok, amelyekből az egyszerű olvasás során kivehetőek, hogy a Darby által kitalált üdvkorszakok egyáltalán léteznek? És hogyan akarja valaki a Róm 9-11 nagyon világos kijelentései alapján – a zsidókból és pogányokból álló Isten népének egységét bemutató olajfa képe láttán – két különböző üdvtest gondolatát igazolni? Mindenesetre az

⁷⁸ Így mondja az amerikai diszpenzacionalista Charles Ryrie.

⁷⁹ Ezek az úgynevezett „diszpenzációk” vagy „háztartások” – üdvkorszakok.

⁸⁰ Vö.: ehhez J.N. Darby: „Az egyház Isten szava szerint” Tübingen, 1850 17. old. „De mi láttuk, hogy a Szentszellem bizonyoságtételét a megdicsőült Krisztus mellett a vak nemzet elutasította és István halála, amely jelzi ezt az elutasítást, egy lehetőség lesz az ember Fiának Isten dicsőségében való megjelenésére a mennyben, a Megváltónak, aki az Ő szolgájának a szellemét fent befogadja, ahelyett, hogy itt lent Izrael után visszajöjjön. Krisztus karakterének az ember Fiába való átváltozását (...) Jézus az evangéliumokban gyakran tanította /Lk 9/. István halálánál ez valóságosan beteljesedett, anélkül, hogy az Úr az ő jogát, mint Krisztus feladná; ez a jövő számára őriztetik meg. Pál viszont itt fellép és Isten elkezdti általa folytatni munkáját Jeruzsálemben, de ez már egy egészen új munka.” – Vegyük figyelembe a talányos kifejezést: „Krisztus karakterének az átváltozása az ember Fiába”. Ebben, és ilyen megformálásokat gyakran találunk, Darbynak egy misztikus-spekulatív irányzata nyilvánul meg, amely a gnosztikus gondolkodásra emlékeztet. Az egyik „háztartásból” /üdvkorszakból/ a másikba váltás nemcsak Krisztus karakterének az átváltozásával jár együtt, hanem egyidejűleg az evangélium karakterének az átváltozásával is. Ameddig Izrael „háztartása” még tart, Darby szerint egész az ApCsel 7-ig, az apostolok által hirdetett evangélium az „ország evangéliumának” a karakterét hordozta. István halála után megkezdődik az „egyház korszaka”! – az apostol igehirdetése a „kegyelem evangéliumának” a karakterét kapja!?

apostolok hihetetlenül balgán fejezték volna ki magukat, ha céljuk arra irányult volna, hogy az 1833 óta vázolt rendszer nézetét tanítsák.⁸¹

Nézzük most meg az **Efézusi levél** bizonyágtételét Istennek zsidókból és pogányokból álló újszövetségi-népére nézve. Először az Ef 2,11-3,7 verseket: ennek a résznek a különös jelentősége abban áll, hogy témánkhoz szorosan kapcsolódva Izrael és a gyülekezet viszonyáról ad tájékoztatást. Kövessük most a gondolatmenetet:

Ef 2,11-13: **Egykor** mi voltunk a nemzetek testben. **Egykor** Krisztus nélkül valók voltunk. **Egykor** távol voltunk Izrael közösségétől. **Egykor** idegenek voltunk, az „ígéret szövetségére” nézve. Ezzel a vigasztalhatatlan „egykorral” szemben áll a boldogító „most”:

Ef 2,13: „Most pedig Krisztus Jézusban, ti, akik egykor távol voltatok, közel kerültetek a Krisztus vére által.”

Ef 2,17: „És eljött és békességet hirdetett nektek távoliaknak és békességet a közelieknek.”

Ő hozta tehát mindkettőnek ugyanazt az isteni üdvajándékot – a békességet. Ebből adódik szükségszerűen a következmény a 19. versben:

„Ezért nem vagytok többé idegenek és jövevények, hanem polgártársai a szenteknek és háza népe Istennek...”

Fokozott figyelemmel kell szemlélni ezeket a mondatokat. Pál itt változásokról beszél; arról, ami egykor volt és arról, ami most van. Emellett fontos az a megfigyelés, hogy azok a változások, amelyekről itt szó van, nem Izraelt érintik, hanem a nemzetek oldalán mennek végbe. Egykor nem volt részünk **Izrael közösségével**, most pedig **polgártársak** vagyunk – Izrael mellett. A pogányokból lett keresztyének tehát a nem-polgárból **polgártársakká** lettek. Izrael „polgár” maradt. Izrael maradt az „örökös” is, mi pedig **„társak az örökségben”, „örököstársak”, „együtt bekebelezettek”** (3,6). A 2,14 szerint Jézus Krisztus által az elválasztó fal Izrael és a pogányok között leomlott. Kettőből egy lett; itt még egyszer szemünk elé állítja azt az erős bibliai kijelentést, amely Isten új népének egységét bizonyítja – éppen a szellemi Izraelét, amely zsidókból és pogányokból áll.

⁸¹ A Róm 11,25-öt – „...Amíg a nemzetek teljes számban bejutnak...” – néhányan megkísérlik olyan értelemben magyarázni, ahol a „bejutás” az elragadtatásra utal. Ez a magyarázat-kísérlet teljesen tarthatatlan, és kontextus ellenessége miatt vissza kell utasítanunk. A „bejutás” nem az elragadtatásra vonatkozik, hanem Isten népe teljességének a bemenetelére, amely a pogány népekből lesz egybegyűjtve. Friedrich Godet magyarázza ezt a helyet: „A *pogányok teljessége* (teljes száma) kifejezés a pogány nemzetekből kiválasztottak számát jelenti, akik az evangélium hirdetése alapján csatlakoznak a gyülekezethez. Éppen a pogány világ megtérésének ezt a korát jelzi Jézus a Lk 21,24-ben a figyelemfelkeltő kifejezéssel: kairoi ethnon, a nemzetek ideje, amelyet Ő csendesen a zsidók teokratikus korával állít szembe (19,42.44). Jézus hozzáfűzi, éppen hasonló értelemben, mint Pál: „pogányok tapossák Jeruzsálemet, amíg be nem telik a pogányok ideje”. Ennek nyilvánvalóan az az értelme, hogy ennek az időnek a lefutása után Jeruzsálem megszabadul és újra felépül. Jézusnak ebben a beszédében, amelyről mind Máté (24,14), mind Márk (13,10) beszámolnak, ez áll: „Isten országának ezt az evangéliumát hirdetik majd az egész világon, bizonyossággal minden népnek, akkor jön el a vég.” Ez a vég pedig magába zárja a zsidó nép jövőbeli üdvösségét is. (Mt.24,31)” (i.m. 224-225. old.)

Itt felismerhető egy kijelentésbeli kibontakozás. Ez nem utal semmilyen második önálló üdvtestre Izrael mellett. Sokkal inkább Izrael előnyeihez kapcsolódik, *amelyek fennmaradásához nem férhet kétség.*⁸²

Egykor úgy látszott, hogy egyedül Izrael az örökös. Most pedig Krisztus titkának a kijelentése után, egyszer s mindenkorra világos: a pogányok Izrael mellett örökostársak, együtt bekebelezettek, részestársak.⁸³ Ebben az írás részben nincs még a legkisebb utalás sem arra nézve, hogy a különböző „háztartások” követnék egymást és különböző üdvtestek léteznének.⁸⁴

4. Isten ezen néphez tartozik minden eszkatológiai ígélet. Az eddigiek figyelembe vételével mást nem is lehet elvárni. Bibliai bizonyítékként idézhetjük az Ef 4,4-et:

„Egy a test és egy a Szellem, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is.”

Természetesen sok kérdés merül fel, amelyekben a legnagyobb tartózkodás ajánlott: földi reménység Izrael számára, mennyei reménység a gyülekezetnek? Hol lesz a gyülekezet helye, amikor megvalósul az örökkévalóság? Az új égben az új föld fölött? Vagy az új földön az új ég alatt?⁸⁵

Itt a Biblia maga is rendkívül tartózkodó. Eltekintve attól, hogy nem a mi dolgunk tudni az időket vagy időpontokat, az eszkatológiai üdvterv beteljesedés részleteinél felmerült kérdésekben nem jutunk csak feltevésekhez és spekulációkhoz. Jó, ha ezt megtartjuk emlékezetünkben.

Adolf Schlatter megfontolásra méltóan mondja:

*„Nos, megkísérelhetjük (a prófétai szavakat) az isteni uralom teljességre jutásáról szóló más prófétai szavakkal összekapcsolni és egy szemléletes képpé összeilleszteni; csak arról nem szabad megfeledkeznünk, hogy egy ilyen kép a jövőről többé nem az apostol szava, hanem a mi égényi vélekedésünk és elvárásunk.”*⁸⁶

Izrael és a gyülekezet kapcsolatára vonatkozóan ott, ahol a Szentírás részletekbe megy, újra és újra találunk a tökéletes szerves egységre való utalásokat. Így mutatja nekünk a Jel 21,10-14 a „Bárány menyasszonyaként” az új Jeruzsálemet. Az ő 12 kapujára fel van írva Izrael 12

⁸² Kontinuitás! Vö.: FN 72

⁸³ Diszkontinuitás!

⁸⁴ Ezeket az összefüggéseket legjobban a kontinuitás és diszkontinuitás fogalmakkal lehet megérteni. Mert egyrészt Izrael ősrégi vonala fut megszakítás nélkül az újszövetségi gyülekezetben tovább: eszerint mi „Ábrahám fiai” vagyunk, „Isten Izraele”, „a körülmelés”, az Ő nevéért való nép”, „ígélet gyermekei, mint Izsák” és „Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal fogunk az Isten országában asztalhoz ülni” stb. Másrészt a diszkontinuitásnak sok momentuma van, amelyek legfontosabbja ezzel a szóval jön elő: „Krisztusban”. A test szerinti zsidó, a betű szerinti „Ábrahám fia” éppen nem az, aki az ígélet hordozója. Nála is először a régieknek el kell múlni, hogy új jöhessen létre.

⁸⁵ A „menny és föld” kategóriák jelentősége az eszkatológiai üdvterv megvalósulásának perspektívájában egyre inkább eltörpül. A menny – teológiailag kifejezve – ott van, ahol Isten van. Egyszer „Isten lesz minden mindenkben” (1Kor 15,28); egyszer majd „Isten sátora az emberekkel lesz” (Jel 21,3). Ez tűnik a Jel 21,16 értelmének is: „És ő megmérte a várost mérővesszővel – 12.000 futam; hossza, szélessége és magassága egyenlő”. Ez az Istentől teremtett város egyesíti a mennyet és a földet, mert a zsidó felfogás szerint a mennybolt 12.000 futamra van a földtől. (vö.: G.Gläser, Brockhaus Kommentar zur Bibel, 1985, 4. kötet 628.old.)

⁸⁶ Schlatter, Adolf: Kommentar zum Römerbrief, (Római levél kommentárja) 168. old.

törzsének a neve. Ez a legerősebb utalás az ószövetségi Izraelre, a táborjárás rendjére a 4Móz 2,2-ben.⁸⁷ Másrészt pedig a városnak 12 alapja van a 12 apostol nevével: ez erős utalás az újszövetségre.

4.4 „Isten országa evangéliumának” egzisztenciális vizsgálata

Mt 24,14: „Az Isten országának ezt az evangéliumát pedig hirdetik majd az egész világon, bizonyosságul minden népnek és akkor jön el a vég.”

Az ösgyülekezet napjai óta ezt az igehelyet mindig úgy értették, ahogy ma is elsősre érti minden be nem avatott, mégpedig, hogy az ÚR jövetele előtt az evangélium minden népnek hirdetve lesz. Az egész mai világmissziót ebben a próféciában lehet összefoglalni. Darby nem engedi ezt az egyszerű értelmezést elfogadni: az „Isten országának evangéliuma” nem azonos a „kegyelem evangéliumával”. Miközben ez utóbbi lenne érvényes számunkra, az előbbinek csak Izrael számára van jelentősége. Erre utal már az „Isten országának” betoldás is. Mert „Isten országának reménye” csak Izrael népét érintő dolog. Az „Isten országa igazságát” meg kell különböztetni a „gyülekezet igazságától”.

Így nem marad más választás, mint idő és türelem tetemes felhasználásával körülményesen bebizonyítani, ami egyébként a legegyszerűbb bibliaolvasónak is rögtön világos lenne: hogy a Mt 24-ben említett „Isten országa evangéliuma” nem más, mint maga az evangélium. Emellett szól a Mk13,10 ezzel párhuzamos helye is:

„Előbb azonban minden nép között hirdetni kell az evangéliumot.”

Ha az „Isten országa evangéliuma” valóban különbözne az evangéliumtól, akkor a Márk evangéliumának olvasói szükségszerűen hamis módon félre lennének vezetve, hiszen ők nem az „Isten országa evangéliumát”, hanem egyszerűen az „evangéliumot” olvasták. Meggondolandó, hogy nemcsak a szinoptikus azonosságok, hanem a különbözőségek és az eltérések is a Szentírás ihlettségének titkához tartoznak. Ez is segítség ahhoz, hogy egy igehelynek az Istentől gondolt értelmét megértsük.

Ahogy Keresztelő János, úgy Jézus igehirdetése is mélységében foglalkozik Isten országával.

Mt 3,2: „Térjetelek meg, mert elközelített a mennyek országa.”

Aztán Jézus nem valami egészen mást hirdet, hanem a Keresztelő által elkészített úton halad tovább. Igehirdetése által felismerhető, hogy Vele és Benne az „Isten országa” már jelen van.

Mt 12,28: „Ha Isten Szelleme által űzöm ki a démonokat, akkor bizony elérkezett hozzátok az Isten országa”⁸⁸

⁸⁷ Vö. Ez 48,31 kk.

⁸⁸ Vö.: Lk 11,20

Az Ő prédikációja azok szívében állítja fel Isten uralmát, akik azt hittel befogadják. Nekik adatott, hogy a „mennyei országa titkait” tudják.⁸⁹ Igen, az Ő prédikációját egyenesen „Isten országa szavának” lehet nevezni.⁹⁰

Luk 17,20-21: „ Amikor a farizeusok megkérdezték tőle, hogy mikor jön el az Isten országa, így válaszolt nekik: az Isten országa nem úgy jön el, hogy az ember jelekből következtethetne rá. Azt sem mondhatjuk: Íme itt! Vagy íme ott van! – mert az Isten országa közöttetek van.”

Péterre lettek bízva a mennyei országának kulcsai.⁹¹ A gyülekezet pedig magát, mint egy király által uralt közösséget értheti. Nem az a fontos, hogy Őrnak nevezzük Őt, hanem az, hogy magunkat az Ő uralmának rendeljük alá.

Másrészről pedig találunk olyan helyeket, amelyek azt bizonyítják, hogy az Isten országának világot átfogó érvényessége és látható megnyilvánulása mindenek előtt csak az eszkatológiai üdvreménység tárgya marad.⁹²

Az apostolok igehirdetésében ezek a vonalak megszakítás nélkül tovább húzódnak.⁹³

ApCsel 8,12: „De amikor hittek Fülöpnek, aki az Isten országáról (...) szóló evangéliumot hirdette, megkeresztelkedtek.”

Hogyan lehetne az „ország evangéliuma” a Mt 24-ben más, mint „az Isten országának evangéliuma”, amelyet Fülöp hirdetett!?

ApCsel 14,22: „Sok nyomorúságon át kell bemennünk Isten országába.”

ApCsel 20,25: „És most íme, tudom, hogy közületek, aki között jártam, az Isten országát hirdetve, többé nem látja arcomat senki.” (Pál apostol!)

ApCsel 28,23: „Pál bizonyosságot tett a Rómában levő zsidóknak az Isten országáról és igyekezett őket meggyőzni Jézusról.”⁹⁴

A Kol 4,10-11 szerint Arisztarkhosz, Márk és Jusztusz Pál mellett az Isten országának munkatársai. Hogy ezt érthetően kifejezzük: a gyülekezeti munka, amelyet ma végzünk, Isten országáért végzett munka! Az evangélium, amelyet Pál munkatársaival az embereknek hirdetett, mindenkit arra hívott, hogy ennek az országnak a polgára legyen. Ez tartalmát tekintve és minden szempontból az „Isten országának evangéliuma”⁹⁵.

⁸⁹ Mt 13,10 kk.

⁹⁰ Mt 13,19

⁹¹ Mt 16,19

⁹² Mt 13,39 kk., 49 kk.; 25,34; Lk 22,29

⁹³ Az igehirdetés folyamatossága, mint pl. a Zsid 2,3-ban hangsúlyos: amelyet (az evangéliumot) az ÚR hirdetett először. Azok pedig, akik hallották, megerősítették ezt számunkra...

⁹⁴ Vö.: ApCsel 19,8-cal

⁹⁵ Jóleső világossággal írja Erich Sauer (A Megfeszített diadala, 7. német kiad. 1946. 28.old.) „Az ország (Isten országa) tehát nem valami izraelita és jövőbeli dolog. Pál is hirdette az „országot”, mégpedig éppen a pogányoknak a zsidóktól való elfordulása után.” (ApCsel 20,25; 28,31)

Ezért nem tudunk Darbyval egyetérteni, mert ő úgy véli, hogy az Isten országának evangéliumát a zsidók csak az ezeréves birodalomban fogják a nemzeteknek hirdetni. Sokkal inkább a Lk 16,16-hoz kell ragaszkodnunk:

„A törvényt és a prófétákat Jánosig hirdették, azóta az Isten országának örömhírét hirdetik...”

Nemcsak a gyülekezet elragadtatása után, hanem már Jánostól kezdve így van! Aligha tévednénk, ha azt feltételeznénk, hogy Darby ezeket az egyszerű tényeket minden további nélkül elismerte volna, ha a „nagy elvei” a dolgokat nem egy egészen más megvilágításban jelenítették volna meg.

4.5. A parúzia és epifánia fogalmak

Az elragadtatás kérdésével foglalkozó számtalan publikáció gyengeségeihez és kétes pontjaihoz tartozik a bibliai *szinonimák* megfelelő megértésének csaknem teljes hiánya. Ehelyett a járatlan olvasónak, aki a dolgokat nem tudja megítélni, megmagyarázzák: más szavak – más dolgok. Ez részben egy mechanikusan félreértett inspirációtan utóhatásaival függhet össze. Bizonyára tudja mindenki, hogy a népi- és köznyelvben különböző szavak gyakran ugyanazt jelentik (pl. puska, fegyver, mordály). Sajnos ezt az elemi igazságot a bibliai nyelvek vonatkozásában nem veszik figyelembe. Ezt láthatjuk a következő fogalmaknál is: parúzia és epifánia – érkezés és megjelenés.

„A gyülekezet elragadtatása” című brosúra⁹⁶ megmagyarázza:

„Az „epifánia” szót, – amely napvilágra kerül, a megjelenés – soha nem használták az ÚR eljövetelére az elragadtatáskor; ellenben az „érkezés” (parúzia) szó, amely jelenlétet is jelent, már használatos az ÚR eljövetelére a menyasszony elragadtatása céljából, mint ahogy a menyasszonnyal való eljövételre is, és csak a kísérő jelzőkből vagy az összefüggésekből lehet felismerni, milyen értelemben szerepel.”

Tehát a parúzia átfogóbb fogalom, amelyet az „ÚR titkos eljövetelére” és az „ÚR nyilvános jövetelére az övéivel” használnak. Itt tehát valóban az elő-elragadtatásrendszer⁹⁷ rendkívüli fontos gócpontja előtt állunk. Ez a – nyelvhasználatot és a szótárakat egyformán semmibe vevő – különbségtétel a rendszer legfontosabb szerkezeti eleme. Ezt feladni annyit jelent, mint magát a rendszert feladni.

Az említett brosúra névtelen szerzője kételkedés nélkül ismerte fel a kérdés fontosságát.⁹⁸ De sajnos csak egy állítást mond ki, miközben ezzel a sürgetően szükséges bizonyítással adós

⁹⁶ i.m. 44. old.

⁹⁷ 1830-ban jelent meg Drummond folyóiratában a „The morning watch”-ban egy hétoldalas fogalmazvány: „A mi Urunk Jézus Krisztus megjelenéséről és az ő kiválasztottainak egybegyűjtéséről” T.W.C-től /valószínűleg T.W.Chevalier – az Albury konferenciák egyik résztvevője/. Ebben azon fáradozik a szerző, hogy megadja a fogalmak tartalmi megvilágítását: „epifánia”, „parúzia” és „epifánia és parúzia”. A cikkben nagyon érthetően van szó az Úr 2 szakaszban való eljöveteléről. A lefektetett gondolatok sajátosságai azt mutatják, hogy a szerző Irvinghez közelálló volt.

⁹⁸ Szokásával ellentétben az érintett szavakat görög betűkkel adta vissza.

marad. Persze nem is tud bizonyítékot szolgáltatni, mert a tények ezzel ellentétesek. Erich Sauer írja:

*„A parúzia illetve epifánia Pál idejében az egész keleti világban egy király vagy császár látogatásának kifejezése volt, egy ún. terminus technicus (pl. Néró parúziája, Hadrián epifániája, stb.)”*⁹⁹

Ez egy világos és igaz szó! Erich Sauerrel együtt ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy a parúzia és az epifánia szinonimák! Ez már e szavak héber megfelelőjének esetében is így van. Bizonyítékként legyen elég a Mal 3,2:

„De ki bírja majd az ő eljövetele napját és ki állhat meg, amikor megjelenik?”

Minden írásmagyarázó megegyezik abban, hogy nekünk itt egy szinonima parallelizmus tagolásával van dolgunk. Tehát mindkét szó ugyanazt jelenti!¹⁰⁰

A továbbiakban fel kell mutatnunk, hogy a parúzia és az epifánia önkényes megkülönböztetése kényszerűen a bibliai kijelentések nagyon célzatos megváltoztatásához kell, hogy vezessenek.

1Tim 5,13-14: „Meghagyom neked (...) hogy tartsd meg a parancsolatot (...) a mi Urunk Jézus Krisztus megjelenéséig (epifánia).”

Tegyük fel tehát a kérdést – és ez elől nem lehet kitérni: meddig kell Timóteusnak a parancsolatot megtartani? A szöveg így mondja: „egészen az ÚR megjelenéséig (epifánia)”! Ez összeegyeztethetetlen azzal a tanítással, hogy „eljövetel” és „megjelenés” két különböző dolog lenne, amelyek között 7 esztendő telne el.

Egy további hely, amely nagyon egyértelmű:

2Tim 4,8: „...végezetre eltétem nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem az Úr, az igaz bíró, ama napon, de nemcsak nekem, hanem mindazoknak, akik várva várják az ő megjelenését (epifánia).”

Ismét elhangzik a kérdés: Mit mondanak ezek a helyek és milyen végkövetkeztetést kényszerülünk ezekből levonni? Nem jelent nehézséget megtalálnunk a világos értelmezést: parúzia és epifánia szinonimák és ugyanazt a dolgot jelentik.¹⁰¹ Minden keresztyén reménységének céljáról beszélnek, mégpedig az ÚR visszajöveteléről fenséggel és nagy hatalommal és dicsőséggel – „azon a napon”. Egészen „addig a napig” áll, hogy minden ránk bízott javat hűségesen megőrizzünk.

⁹⁹ Erich Sauer, „A Megfeszített diadala” 10. német kiad. 121.old.

¹⁰⁰ A *parúzia* fogalom esetenként egészen egyszerű értelemben is előfordul, pl. a 2Kor 7,7-ben Titus érkezésére vonatkozólag. Kb. 15-ször használja Krisztus érkezésére.

¹⁰¹ További szinonimák a parúziára: „az a nap, a nap, Krisztus napja, az ÚR napja, megjelenés” stb.

„Egy titkos eljövétel” hipotézisének a képviselői itt nagy nehézségekkel állnak szemben. Véleményük szerint az epifánia *mindig* az ÚR látható eljövételét jelenti az övéivel. Ez természetesen felveti a kérdést, ami egyébként nem vetődne fel: miért kell Timóteusnak a parancsot egészen az epifániáig megőriznie, ha korábban már az elragadtatás – parúzia megtörtént?! És Pál miért csak „ama napon” kapja meg az „igazság koronáját” – és pedig, ahogy az utómondat érthetővé teszi, a megjelenés napján? És miért fog Onesiphorus háza népe a 2Tim 1,18 szerint csak „ama napon” irgalmasságot találni? Az egyszerű válasz így hangzik: mert ez a különbségtétel egyáltalán nem az apostol tanítása. Sokkal inkább minden keresztyén hit és reménység célja mindig az „ama napra” irányuló pillantás, amely néha egyszerűen csak „a nap” nevet kapja. „Azon a napon” történik az Ő eljövele, látható lesz az Ő megjelenése, ekkor lehet irgalmasságot várni, de ugyanakkor szigorúsággal és ítélettel is számolni kell.

Nemcsak Pál látja így a dolgokat, hanem Péter is. Ő más szavakat használ, amelyeket ugyancsak szinonimaként kell érteni.

1Pét 1,13: „Ezért tehát elméteket felkészítve, legyetek józanok és teljes bizonyossággal reménykedjétek abban a kegyelemben, amelyet Jézus Krisztus az ő megjelenésével hoz nektek.”

Ismét hangzik a kérdés: mikor és mi által lesz számotokra elhozva a kegyelem? Jézus Krisztus megjelenésekor! Mi a megjelenés? Ez ábrázolja ki az egészen mostanáig láthatatlan Jelenlévő **látható megjelenését.**

A Kol 3,4 is ezeket a gondolatokat közvetíti:

„Ha Krisztus, a mi életünk, megjelenik, akkor veled együtt ti is megjelenetek dicsőségben.”

Csakúgy az 1Jn 2,28:

„Mármost gyermekeim maradjatok meg Őbenne, hogy amikor megjelenik, bizalmunk legyen iránta és meg ne szégyenítsen minket eljövetelekor.”

Darby diszpenzacionalizmusa nem képes ezek közül egyetlen helyet sem úgy hagyni, ahogy az valójában hangzik. Sokkal inkább ezek mind egy dogmatikai előítélet erőszakos hatalma által egy többé kevésbé eltorzult kijelentést kényszerítenek ránk. Az 1Tim 6,13 nagyon érthetően beszél arról, hogy Timóteusnak a parancsolatot meg kell őriznie „az ÚR Jézus megjelenéséig (epifánia)”. Ha ezt a bibliai ígét a darbysta rendszer dogmatikai szűrőjén átfuttatjuk, akkor egy furcsán megváltoztatott „jóta és pontocska” formájában bukkan fel: Timóteusnak meg kell tartania a parancsot „tekintettel az ÚR megjelenésére”. Egy magyarázat, amelynek semmi más értelme nincs, csak az, hogy az Igét beleillessze a rendszerbe.

Több mint érthető, hogy ezekről a dolgokról már a korai testvérgyülekezeti mozgalomban vizálynak kellett kialakulnia, amely ki is alakult. Néhányan joggal képtelenek voltak ezt elfogadni. A testvérgyülekezetek történészei számára további vizsgálandó terület marad az, hogy azok, akik itt jogosan nem tudtak „együtt haladni”, később és máshol még „együtt haladhattak”! S. P. Tregelles a korai testvérgyülekezeti mozgalom egyik legtehetségesebb

alakja elveszti minden brit udvariasságát, amikor erről a dologról szó esik. Ő egykor úgy vélte, hogy Darby rendszere egy „spekulatív ostobaság csúcspontja”.¹⁰²

5. Egyes eszkatológiai bibliai helyek vizsgálata

5.1. Jézus tanítása az utolsó időkről: Mt 24 és a szinoptikus párhuzamos helyek

A Mt 24; Mk 13 és Lk 21 szinoptikus fejezetekben Jézus próféciáit olvassuk a végről. A „véget” itt nem úgy kell érteni, mint a mennyet és a földet feloldó „minden dolog vége”, hanem – ahogy a Mt 24 kétség nélkül állítja – ennek a *világkorszaknak* a vége.¹⁰³

A három szinoptikus beszámoló összehasonlítása a következő megállapításokhoz vezet: a beszéd indítéka a tanítványok kérdésfeltevésében állott, amely Jézusnak a templom szétrombolásáról szóló megdöbbentő próféciája által merült fel. Szó szerint három kérdést tesznek fel – az ő véleményük szerint csak egyet.

A „mikor” kérdésre Jézus nem ad konkrét választ, hanem mindenféle tévtanítástól óv.¹⁰⁴ Mindenekelőtt azt láthatják, hogy nem kell rajongó módon túl korán várniuk a véget, mert előbb meg kell történnie a hamis próféták és hamis messiások fellépésének, háborúk, éhínségek, járványok, földrengések bekövetkeztének, csakúgy, mint a gyülekezet elnyomásának és üldözésének, de „ez még nem a vég”. Ezek mind a vég korai futárai; a „fájdalmak kezdete”, amelyek egy új Eon születését vezetik be.¹⁰⁵

A parúzia maga kozmikus természeti jelenségekkel jár együtt. Ez egy minden ember számára közvetlenül észlelhető esemény.¹⁰⁶

A fejezetek szinoptikus összehasonlítása sok egybehangzást mutat gondolatmenetében és szóhasználatában is, mégis találunk néhány figyelemre méltó eltérést is. Miközben a Mt és Mk „nagy nyomorúságról” beszél, amely a „pusztító utálatosság” beállításával¹⁰⁷ okozati összefüggésben van¹⁰⁸, Lukács Jézus beszédének azonos helyén¹⁰⁹ a „pusztító utálatosság”

¹⁰² „Height of speculative nonsense” – Vö.: Geldbach i.m. 85. old.

¹⁰³ Görögül: „synteleias tou aionos”. Ez a hely megint bizonyítja a fent nevezett két Eon tanítást.

¹⁰⁴ Mt 24,4; Mk 13,5; Lk 21,8

¹⁰⁵ Mt 24,6-9; Mk 13,7-8; Lk 21,9 – A zsidóság ismerte „a Messiás szülési fájdalmai” fogalmat.

¹⁰⁶ Mt 24,29-31; Mk 13,24-29

¹⁰⁷ A „pusztító utálatosság” fogalma (bdelygma tes eremoseos) Dániel könyvéből származik és ott a 9,27; 11,31; és a 12,11-ben fordul elő. Az „utálatosság” szerepe a templom megszenteltetésében áll (vö.: Mt 24,15: „a szent helyen”) úgy, hogy a valóban kegyesek távol maradnak és a szent hely elnéptelenedik.” (Adolf Pohl: Markus 469. old.)

¹⁰⁸ Mt 24,15-29; Mk 13,14-24

¹⁰⁹ Lk 21,24

fogalmának elkerülése mellett Jeruzsálem rómaiak által való megszállását és elfoglalását írja le. Itt vannak a szinoptikus szembeállítások:

Mt 24,15: „Amikor meglátjátok a pusztító utálatosságot (...) ott állni a szent helyen..., akkor azok, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekbe...”

Mk 13,14: „Amikor meglátjátok a pusztító utálatosságot ott állni, ahol nem volna szabad (...) akkor, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekbe...”

Lk 21,20: „Amikor látjátok, hogy Jeruzsálemet hadseregek kerítik be, akkor tudjátok meg, hogy közelített annak pusztulása. Akkor akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekbe...”

Úgy gondoljuk, hogy a nyílt összhang Mt-nál és Mk-nál feljogosít arra, hogy a „pusztító utálatosságot” a lukácsi párhuzam felől értsük meg. Ha ez a végkövetkeztetés helyes, akkor a „pusztító utálatosság” fogalma tehát mindarra a szörnyűséges eseményre vonatkozik, amelyek Jeruzsálemnek a rómaiak által való elfoglalása előtt és alatt Kr.u. 70-ben történtek.

A történelemből ismert, hogy még a római megszállás kezdete előtt a felkelő zelóták a gisalai Jochanan vezetésével egy elképzelhetetlenül szörnyű terror uralmat hoztak létre. A szentélyben 8500 zsidót mészároltak le. A hivatalban levő főpapot leszúrták és a holttestét átdobták a falon. 67/68 telén érték el gáztetteik a tetőpontot, amikor egy primitív embert, név szerint Fanni-t, iktattak be főpapként. Ananus pap így panaszkodott akkor:

„Jobb lett volna valóban a számomra, ha korábban meghalok, minthogy az Isten házát, így (...) telve utálatossággal ¹¹⁰ (...) látnom kellett.”

Jézus a gyors menekülést tanácsolta. A kortörténet itt is egy figyelemreméltó történelmi beteljesedésről tud beszámolni. A jeruzsálemi keresztyén gyülekezet Kr.u. 66-tól, előljárója Simeon vezetésével elhagyta a várost és Pelleában települt le Dekapolisz területén.¹¹¹ Amikor aztán később a rómaiak az egész lakosságot rabszolgaságba vitték¹¹², már nem volt közöttük keresztyén. Csodálatos Uruk prófétai szava megőrizte őket.¹¹³

A Lk 21,24 szerint Jeruzsálem pusztulása és az ÚR visszajövetele között ismeretlen hosszúságú idő telik el – a „nemzetek ideje”, amely alatt Izrael népe a nemzetek között szétszórva él. Máté és Márk is tudnak egy ilyen köztes időről. Szerintük ez az evangélium

¹¹⁰ Görögül bdelygmata – vö.: Josephus, A zsidó háború /bell, jud/ IV.3,10.

¹¹¹ Vö.: Eusebius: Egyháztörténet /His.Eccl./ III. 5.

¹¹² Lk 21,24: „Kardélre hányják és fogságba viszik őket mindenféle pogány nép közé.”

¹¹³ A kortörténeti viszonyokból sok további egyedi vonulat következik: pl. Mt 24,20: „Imádkozzatok, hogy ne kelljen sem télen, sem szombatnapon menekülnötök.” A tél Izraelben a legnehezebb időjárási viszonyokat jelenti. Az eső néhány napig esik, de olyan intenzitással, hogy a földek és a hidak is szétrombolódhatnak. A hegyi ösvények járhatatlanná válnak. Szombaton a törvényhez ragaszkodó, buzgó emberek megakadályozzák a menekülést. Lk 21,21: „...Akik pedig vidéken vannak, ne menjenek a városba (Jeruzsálembe).” A nyugtalanság és a fenyegető háborús veszélyek idején hajlottak arra, hogy a megerősített fővárosban védelmet keressenek. Ezzel ellentétben Jézus a menekülést ajánlja.

pagány népeknek való hirdetésével telik be.¹¹⁴ A két dolog: Jeruzsálem pusztulása és az idő beteljesedése között (Mt 24,3) éppenséggel egy mélyebb üdvtörténeti összefüggés van.

Mert éppen közöttük van a történelem utolsó korszaka, amelyet Izrael ideiglenes elvetése és az Isten népének összegyűjtése minden nép, nyelv és nemzet közül jellemez. Ez a kor befejeződik Jézus visszajövetelével és kiválasztottainak „hozzágyűjtésével”.¹¹⁵

Jézus parúziájának leírása egy új fejezetet nyit Máténál és Márknál, egy fordulat jellemzi ezeket.¹¹⁶ Korábban a prófétai kijelentés Júdeára, Jeruzsálemre és a templomra irányult, most egyetemessé válik. Nem oktatja a tanítványokat, nincs intés, nincs a végidőkről az emberi kíváncsiságot kielégítő speciális információ. A beszéd most már csak Isten kibontakozó üdvtervéről, az Ember Fiának nagy hatalommal és dicsőséggel való érkezéséről szól. Ő, aki fenntartja a mindenséget (Zsid 1,3), jövetelével a kozmosz erőit meg fogja rendíteni. Ahogy egy példázatban jelzi¹¹⁷, elküldi az ő angyalait az egész világra. Egyesek felvétetnek, sokak pedig visszahagyatnak. Kiválasztottai, akiknek ezen a világon különböző nyomorúságokon kellett keresztül menniük¹¹⁸, most ízlelni fogják kiválasztottságukat. Most, amikor Ő megjelenik, ők vele együtt fognak megjelenni. Meg fogják őt látni, úgy, amint van.¹¹⁹ Ez pedig minden bibliai üdvreménység utolsó, legnagyobb és felülmúlhatatlan beteljesülése.

5.2. 1Thessz 4,13-18: De itt egész világosan meg van írva!

Ennek a helynek a tradicionális értelmezése az irvingiánizmusban és J. N. Darbynál található, amely ahogy korábban említettük, azokon a dogmatikai előítéleteken nyugszik, amelyeket a szövegbe belemagyaráztak. A 19. sz. előtt senkinek sem jutott eszébe, hogy ebben az „ÚR titkos eljövetele” egy „titkos elragadtatás” céljából lássa. Most pedig ez a hely már az elő-elragadtatás *locus classicus* lett. Ezután megkérdezzük: Mít mond a szöveg? Mi áll itt valójában?

Mindkét Thesszalonikai levél Pál apostol korai írásai közé tartozik. Kr.u. 52 körül keletkezettek és ezzel az Újszövetség legkorábbi részéhez tartoznak. A visszajövő ÚR várása nagyon elevennek mutatkozik.¹²⁰ Gyakrabban beszél az apostol az ÚR Jézus érkezéséről (parúzia).¹²¹ Mint minden más keresztyén, úgy a thesszalonikaiak sem lettek megkímélve az

¹¹⁴ Mt 24,14; Mk 13,10: „Az Isten országa evangéliuma”-hoz vö. azzal, ami a 4,4-ben áll. Az a gondolat, hogy az „Isten országa evangéliuma” először a zsidók által az ezeréves birodalomban hirdettetik, önkényes és egyidejűleg szövegellenes; önkényes, mert a fejezetek ilyeneket egyszerűen nem mondanak, és szövegellenes, mert az evangélium hirdetése megelőzi a véget. A vég pedig a *synteleia tou aionos* – ennek a kornak a vége. Aligha lehet az ezeréves birodalmat még ehhez a korhoz számolni!

¹¹⁵ Mt 24,31; Mk 13,27 – Ez az esemény azonos a gyülekezet elragadtatásával

¹¹⁶ Mt 24,29-31; Mk 13,24-27; Lk 21,25-28 zárja le a végén a kairoi ethnont.

¹¹⁷ Mt 13,40

¹¹⁸ Jn 16,33

¹¹⁹ Kol 3,4; 1Jn 3,2

¹²⁰ 1Thessz 1,10 „...hogyan az élő (...) Istennek szolgáljatok, és várjátok az ő Fiát az égből..., Jézust, aki megszabadít minket az eljövendő haragtól.”

¹²¹ 1Thessz 2,19; 3,13; 4,13-5,11; 5,23

üldöztetéstől és az evangéliumért való szenvedéstől.¹²² Igen, a 3,3-4 szerint éppen erre tanította őket Pál: „*hogy mi erre (nyomorúságot szenvedni) vagyunk rendelve.*”

Az Újszövetség olvasója számára ez nem lehet meglepetés, hiszen tudja, hogy maga az apostol Krisztus nevéért való szenvedésre lett elhívva.¹²³ És éppen ebben az értelemben tanította a keresztyéneket.¹²⁴ Ezért nem láttak a thesszalonikaiak semmilyen ellentmondást a 3,3-4 és az 5,9 között.

1Thessz 3,3-4: „...hogy senki meg ne tántorodjék a mostani megpróbáltatásokban. Hiszen ti is tudjátok, hogy erre vagyunk rendelve; amikor nálatok voltunk, már előre megmondtuk nektek, hogy üldözni fognak minket...”

1Thessz 5,9: „Mert Isten nem haragra rendelt minket, hanem, hogy elnyerjük az üdvösséget, a mi URunk, Jézus Krisztus által.”

A későbbi végkövetkeztetések miatt ajánljuk, hogy ezt az egyszerű megállapítást tartsuk emlékezetükben!

Térjünk rá az 1Thessz 4,13–17 magyarázatára:

13. vers: „Nem szeretnénk testvéreink, hogy tudatlanok legyetek az elhunytak felől és szomorkodjatok, mint a többiek, akiknek nincsen reménységük.”

Szoros értelemben itt nem az „elaludtakról”, hanem az „elalvókról”¹²⁵ van szó. Néhány gyülekezeti tag hirtelen elhalálozása a thesszalonikaiak számára talán olyannak tűnt, mint a keresztyén reménységük erőszakos és idő előtti elrablása. De mégsem kellett nekik szomorkodniuk, mint a „többi” embernek. Reménységük és vigasztalásuk megalapozása a következő:

14. vers: „Mert, ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadott, az is bizonyos, hogy Isten az elhunytakat is előhossa Jézus által, vele együtt.”

Itt fontos az, hogy megfelelő figyelemmel néhány részletet kiemeljünk. Ennek a versnek szó szerinti fordításában Jézus nem jön, hanem *hozatik*.¹²⁶ Isten a cselekvő, Jézus és az övéi tárgyai a cselekvésnek. Isten fogja őket „vele együtt **hozni**”.

Ez a kijelentés semmi esetre sem egyszeri. Bizonyítékként álljon itt a következő két idézet:

1Tim 6,14-15: „...Hogy tartsd meg a parancsolatot mocsoktalanul, feddhetetlenül a mi URunk Jézus Krisztus megjelenéséig, amit a maga idejében megmutat ama boldog és egyedül hatalmas, a királyoknak Királya és az uraknak Ura (Isten).”

¹²² 1Thessz 1,6; 2,14; 3,3.7

¹²³ ApCsel 9,16: „Mert megmutatom neki, hogy mennyit kell szenvednie az én nevemért.”

¹²⁴ ApCsel 14,22: „Erősítve a tanítványok szellemét, intették őket, hogy maradjanak meg a hitben és hogy sok háborúságon keresztül kell nekünk az Isten országába bemennünk.”

¹²⁵ A koimaomai ige participiuma

¹²⁶ görögül: axei syn auto; szó szerint: „vele fognak utazni (jönni)”

Csakúgy a következő hely:

Zsid 1,6: „Amikor ő az Elsőszülöttét ismét bevezeti a világba...”

Ha mi az eljövétel eseményének az előttünk fekvő mozgásirányára kérdezünk, úgy a felülről lefelé vezető függőlegesben nem kételkedhetünk. És itt a Krisztusban elaludtak „*vele együtt hozatnak*”, ez a 14. versben ugyanazt jelenti, mint a 3,18-ban az ÚR eljövetele „*minden szentjeivel*”.

A 15-17 versekkel két további „mert”-tel kezdődő és logikailag egymásra épülő megalapozó mondat következik. *Ezek azt mondják, hogy a parúzia napján az elaludtak vele együtt fognak elhozatni.* A következő magyarázattól elvárhatjuk, hogy pontosabb felvilágosítást adjanak minderről.

15. vers: „*Mert azt pedig az Úr ígéjével mondjuk nektek, hogy mi, akik élünk és megmaradunk az Úr eljövételéig, nem fogjuk megelőzni az elhunytakat.*”

Először is itt a thesszalónikaiak kérdésére egy nagyon fontos választ ad az apostol: mindazok, akik még a parúzia idejében élni fognak, semmi esetre sem élveznek előnyt azokkal szemben, akik már a Krisztusban elhunytak. Megfordítva, a Krisztusban elhunytaknak sincs hátrányuk a visszajövetelkor a még élőkkel szemben. A 13. versben feltételezett szomorúságuknak tehát nincs alapja. De mit gondol az apostol az „ÚR ígéje” kapcsán? Ennek a kifejezésnek a természetes értelme közel állhat ahhoz, hogy először Jézus egy szavára gondoljunk.¹²⁷ Lehetne, hogy az Úr egy számunkra ismeretlen szavára hivatkozik az apostol. Egy ilyen eset nem lenne példa nélküli.¹²⁸ A régebbi és újabb kutatókhoz¹²⁹ csatlakozva szeretném elfogadni, hogy mi ezt az „Úr ígéjét” ismerjük.

Ugyanis az egész 4,13–5,11-ig terjedő szakasz oly sok jellemző célzást tesz Jézus eszkatológiai beszédére az olajfák hegyén a szinoptikus evangéliumokban, különösen a Mt 24 és 25-re, hogy erre egészen biztosan érvényes, hogy az „Úr ígéje” állt az apostol szeme előtt. *Mindenesetre a mi szövegrészünk semmi olyat nem tartalmaz, amit nem, mint meggondolandó hivatkozást foghatnánk fel.* Mert az eljövétel, az elragadtatás, hazahozatal, a harsonák, az éjszakai tolvaj, az idők és időpontok, a figyelmeztetés a vigyázásra – ezek mind nagyon világosan utalnak Jézusnak az Olajfák hegyén tartott beszédére¹³⁰.

Egy a következő táblázatra vetett pillantás segíteni fog, hogy ezt az észrevételt alátámasszuk. A függőleges oszlopokat, csakúgy, mint a vízszintes sorokat is át kell gondolni. A gyakori célzás a szinoptikus parúzia fejezetek jellemző részleteire kérdés nélkül azt a

¹²⁷ Hasonló az 1Kor 7,25-ben: „A hajadonokról ugyan nincs rendelkezésem az Úrtól.” Más szóval: Erre nézve az apostol nem ismert hagyományozott jézusi szót.

¹²⁸ Vö.: pl. ApCsel 20,35: „Minden tekintetben megmutattam nektek, hogy (...) megemlékezve az Úr szavairól, aki maga mondta: nagyobb boldogság adni, mint kapni.” – Ez a jézusi szó nem található az evangéliumokban.

¹²⁹ Így pl. Luthard, Zahn, Wohlenberg, Stadelmann és mások.

¹³⁰ A bibliahű kutatás szerint az összhang a Mt 24 és az 1Thessz 4 között régen ismert és elismert. „R. Riesner (...) hívta fel a figyelmet arra, hogy Pál által az 1Thessz 4,16-5,2-ben használt versek egymásutánja Mt 24,31.37.39.42 kk., az egész Mt 24 ismeretére enged következtetni.” (Vö.: Stuhlmacher: „Jesu-tradition im Römerbrief” (Jézustradíció a Római levélben) ThB.14, 1983. 4/5, 240-250 old, 243. old Anm. 15.

végkövetkeztetést támogatja, hogy a levelekben található eszkatológiai magyarázatok egy jelentős részét úgy kell értelmeznünk, mint Jézus prófétikus, végidőkről szóló beszédére való hivatkozást. Mindenütt, ahol az Újszövetség a parúziáról beszél¹³¹, arra az egy és ugyanarra a nagy jövőbeli eseményre utal, amelyről maga Jézus beszélt. *Ezzel az Újszövetség kétségen felül bizonyítja, hogy a különböző helyeken más szemszögből feldolgozott parúziatematika egységes.* Ehhez nyújt segítséget a következő áttekintés:

Motívum vagy téma Mt 24 és 25-ből	Célzások és hivatkozások a levelekben				
	1Thessz	2Thessz	1Kor	2Péter	Didaché
Parúzia 24,3.21.39.42 kk.	4,15	2,1	15,23	3,4	16,1
Éjszakai tolvaj 24,43	5,2			3,10	
Félrevezetés jelek által 24,24		2,10			
Antikrisztus Mk 13,14?		2,3			16,4
Biztonságérzet a világban 24,38	5,3				
A Messiás szülési fájdalmai 24,8	5,3				
Harsonák hangja 24,31	4,16		15,52		16,6
Angyalok szerepe 24,31	4,16				
Feltámadás és elragad- tatás 24,31	4,16.17	2,1	15,51		16,6
A kozmosz megrendülése 24,29				3,12	16,6
Ítélet a világ felett 25,31 kk.	5,3.9	1,8 és 2,8	3,13	3,7	
A gondtalan járástól való intés 24,49	5, 6-8			3,11	16,4
Éberségre való figyelmeztetés 24,42	5,6				16,1
Eljövétel a szentekkel (apantézis) 25,1	3,13 és 4,17	1,10			16,7
Felhők (Sekina) 24,30; ApCsel 1,9.11	4,17				16,8

A függőleges szemléletmódnál megmutatkozik, hogy éppen a Mt 24 és az 1Thessz 4,13-17 között áll fenn a legtöbb kapcsolat. Ez a tényállás teljes mértékben összeférhetetlen az ismert hipotézissel – ez Izrael, az a gyülekezet –, itt az ÚR eljövetele az övéivel, ott az ÚR eljövetele

¹³¹ Parúzia mint terminus technicus az Úr eljövetelére, eltekintve az 1Kor 15,23-ban lévő egyszeri előfordulástól, csak a Thesszalonikai levelekben (8x) és a Mt 24-ben (3.27.37.39. versekben) fordul elő!!!

az övéiért. Sokkal inkább mind a két fejezetben ugyanarról az eseményről van szó, mégpedig a parúziáról.

16. vers: „Mert amint felhangzik a riadó hangja, az arkangyal szava, és az Isten harsonája, maga az Úr fog alászállni a mennyből, és először feltámadnak a Krisztusban elhunytak...”

Nézzük most meg a parúzia eseményének néhány kísérő körülményét:

- „Riadó hangja”¹³² – a szó „parancsszó” is jelent. Nyilvánvaló, hogy itt egy katonai kifejezésről van szó. Bizonyos igeversek, mint az Ézs 30,30; 42,13 adják meg az ószövetségi háttérrel ehhez a képhez.¹³³
- „Arkangyal szava”! Talán itt egy magas angyalfejedelem kiáltásáról van szó a mennyi seregek tömegéhez¹³⁴. Ott, ahol a királynak való szolgálatról van szó, ott a legmagasabb angyalfejedelmek közreműködése mindenkor helyénvaló¹³⁵. Angyalok jelenléte a parúzia napján és az Isten országa látható felállításánál világosan bizonyított Jézus szavai által is.¹³⁶
- „...és az Isten harsonája hangjánál” hasonlítsuk össze az 1Kor 15,51-52-vel:

„Íme titkot mondom nektek: nem fogunk mindnyájan elhunyni, de mindnyájan el fogunk változni. Hirtelen egy szempillantás alatt az utolsó harsonaszóra; mert meg fog szólalni a harsona és a halottak feltámadnak romolhatatlanságban, mi pedig elváltozunk.”

Az 1Thessz 4-hez hasonlóan itt is a halottak feltámasztásáról és az élők elváltozásáról van szó az „utolsó harsonaszóra”. Ha a kép a római katonaságtól származik, akkor az utolsó harsona egy harmadik és utolsó trombita jel lenne, amely a seregnek jelzi az indulást. Ha pedig az apostol szavának ószövetségi háttére van, ami mindenestre sokkal valószínűbb, akkor a következő helyekre kell gondolnunk: Joel 2,1 kk. 2,11 versek és Zak 9,14. Ezek leginkább ugyancsak egy háborús képből vezethetők le, mégpedig Jahve nagy és szörnyű napjának a betöréséről beszélnek. A Krisztus eljövételének és az „Úr napjának” azonosságát egy bibliaolvasó ember sem fogja kétségbe vonni.¹³⁷

E három részlet egyike sem egyeztethető össze egy „titkos elragadtatásról” szóló gondolattal. Ez az elképzelés az Újszövetség számára idegen.

- „...alászállás a mennyből”: újra a történet mozgási iránya mutatkozik meg. Függetlenül felülről lefelé történik, ahogyan azt már a 14. vers lerögzíti.

¹³² Görögül keleusma: parancsszó, kommandó hangja. Ez a fogalom egy katonai kifejezés.

¹³³ Ézs 30,30: „Fölmorajlik az ÚR fenséges szava, láthatóvá lesz sújtó karja...” 42,13: „Az ÚR elindul, mint egy hős, indulatba jön, mint egy harcos, harsányan kiált, diadalmaskodik ellenségein.”

¹³⁴ Itt egy szuperlatívuszról lehet szó, melynek jelentése: „elképzeltetlenül hatalmas hang” (Vö.: Jn 12,29).

¹³⁵ Vö.: Dán 10,13.20

¹³⁶ Vö.: Mt 13,39.41; 24,31

¹³⁷ Vö.: 1Thessz 5,2; 2Thessz 2,2

17. vers: „...*aztán mi, akik élünk és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az ÚR fogadására a levegőbe és így mindenkor az Úrral leszünk.*”

Itt újra fontos, hogy az egyes részleteket pontosan megfigyeljük: a görög szó az „elragadtatásra”¹³⁸ annyit jelent, mint *kiszakíttatni, magához ragadni.*

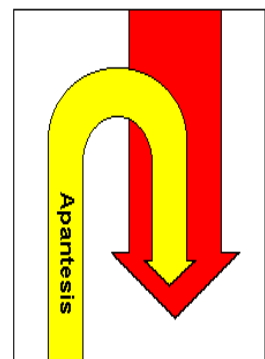
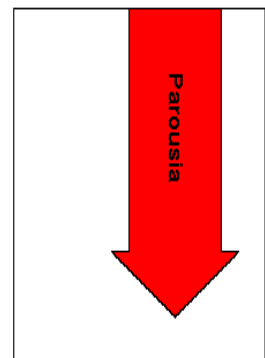
Ez felveti a kérdést: honnan lesznek kiszakítva? A halottak a sírokból (16. vers), az élők pedig onnan, ahol éppen állnak és tartózkodnak; mezei munkából (Mt 24,40), az ágyból (Lk 17,34), az örléstől (Lk 17,35), azt lehet mondani: ahol ők éppen a parúzia pillanatában tartózkodnak, onnan fognak „*kiszakíttatni*”.

További kérdés: *hová és miért?* A szöveg maga válaszol: elragadtatnak az „Úrral való „*találkozásra*”, ill. az „*ÚR fogadására*”. Most ezt a fontos fogalmat, az „apantézis”-t kell tisztázni – mely így fordul elő: „*eis apantesin kyriou*”.¹³⁹

Az angol teológus Prof. F. F. Bruce¹⁴⁰ így magyarázza:

„*Ha a hellenizmus idejében egy magas rangú tisztviselő egy nyilvános látogatást tett egy városban (parúzia), a vezető polgárok eléjöttek, hogy őt fogadják és az út utolsó szakaszán elkísérik. Ezt nevezték apantézis-nek. A szót hasonló értelemben használja a Mt 25,6 és az ApCsel 28,15. Ez egy képletes beszéd: az Urat az övéi az út utolsó részén a földre kísérik, amely eseménynél a halottak közül feltámadtak és az életben maradtak egyesülnek.*”¹⁴¹

A szó: *elémentel* (apantézis) vezet a mellékelt ábrák szükségességéhez. *Elémentel* annyit jelent, egy érkező elé menni, vele útközben találkozni és vele együtt az utolsó útszakaszt megtenni. Így készült a Mt 25,1-12 versekben a 10 szűz, hogy „*elhozzák*” a vőlegényt. Ilyen célból *mentek* a testvérek Pál *elé* (ApCsel 28,15). Mind a két helyen a görög szövegben használatos szóképzés található (hyp-antézis, apantézis).

¹³⁸ görögül harpagaesomata

¹³⁹ Az apantézis szót „találkozás”-ként, „elémentel”-ként lehet lefordítani. Az Elberfeldi Biblia revidált kiadása 1978-ból még lábjegyzetként tartalmazott utalást a „találkozásra”. Schlatter a kifejezést „eis apentézis kyriou” – „hogy az Urat elhozzák”-nak fordítja; De Boor: „az Úr fogadásaként,” fordítja (Wuppertaler Studienbibel, Thessalonicherbriefe, 1964, 85.old.)

¹⁴⁰ F. F. Bruce, az újszövetség világszerte elismert professzora, az angliai testvérgyülekezetekhez tartozik.

¹⁴¹ F. F. Bruce a Brockhaus-ban: Kommentar zur Bibel 4. kötet 442. old. Hasonlóan fejezi ki magát E. Peterson a G. Kittel Theologisches Wörterbuch zum NT. 1990, 1.köt. 380. oldalán: „Az 1Thessz 4,17 szerint az Úr második eljövetelekor történik az elragadtatás „eis apentézis tou kyriou eis aera”. Az apentézis szó (hypantézis is) terminus technikusként fogható fel az ókoriak egy államilag gyakorolt szokására, ami szerint a magas rangú személy elé a város polgárai kimentek és természetesen bekísérték. Hasonló módon mennek a keresztyének, a város kapuit elhagyva, a levegőbe (aer) öröm ujjongással a kyriosként kikiáltott Krisztus elé.” A görög szó egyébként, mint idegen szó ment a rabbik szóhasználatába. (im. 380.old)

Ezzel a parúzia végbemenetelének mozgási iránya világossá válik. Nem az ÚR vesz egy „kanyart”, amely újra felfelé vezet – ennek a szövegnek egy helyén sem áll ez! –, hanem a gyülekezet tesz egy „apantézis-kanyart”. Az ő mozgási iránya belekanyarodik a függőlegesen felülről lefelé vezető parúziába. Ezt a további összefüggés is teljes tisztasággal tanítja. Jézus eljövetele egy jövetel mind az *övéiért*, mind az *övéivel*.¹⁴² És egész biztosan a *világért* is. Ezt világossá teszi az a szövegösszefüggés, amely a 4,18-on át az 5,11-ig terjed. A világ számára az ÚR eljövetele nem lesz örömteli alkalom. Számukra ez „haragot” (5,9; Jel 6,12-17), „ítéletet” (2Thessz 1,5-6), „büntetést” (2Thessz 1,9) jelent.

De hogyan megy ez tovább? Az nem áll itt, hogy a visszaérkező Jézus a gyülekezetet most a mennybe vezet. Ez további összefüggésekből sem derül ki. Ellenkezőleg! Az 5,1-től kezdődő versek kétség nélkül igazolják, hogy Jézus függőlegesen felülről jön, hogy az ő messiási – királyi feladatát itt a földön véghezvigye. Ehhez tartozik egyrészt az ítélet gyakorlása, másrészt pedig az Ő országának felállítása. Az úgynevezett „ezeréves birodalom” a messiási királyság ezen a földön.¹⁴³ Keresztelő János napjai óta hangzik az örömhír, hogy Isten országa közel van.¹⁴⁴ Jézus felveszi ezt a vonalat és tovább vezet: „Jöjjön el a te országod!”¹⁴⁵

Az ország ugyanis a „világ alapjainak letétele” óta fennáll.¹⁴⁶ A mennyben ugyanis a javak összessége, mely az üdvösséghez és dicsőséghez szükséges, készen áll. Ott már most megtalálható a város, „amelynek építője és alkotója az Isten.”¹⁴⁷ Ott van letéve a mi polgárjogunk is¹⁴⁸. De a nagy kérdés, amely a hívő ember szívében mindig is felmerül, így hangzik: végül is mikor jön el ez az ország? Jézus egyik utolsó és leglényegesebb válasza erre ez volt: az ország felállítása az ő parúziájakor történik.¹⁴⁹ De előtte még az evangélium hirdetésének van az ideje.¹⁵⁰

Akinek azzal kell számolnia, hogy az ÚR eljöveteléig hátralévő idő – ez kegyelmi idő!¹⁵¹ – olyan sokáig tart, hogy ő már azt valószínűleg nem éri meg, annak az a bibliai vigasztalása van, hogy halála után „Krisztusnál” lesz. Ott sokkal jobb, mint itt, véli Pál.¹⁵² Mégsem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a korai őskeresztyének az Ő közeli eljövetele után vágyakoztak. Ezért nem így imádkozik: „jöjj értünk!”, hanem: „Jöjj ÚR Jézus!” Ezért irányult a reménységük kezdettől fogva arra az időre, amikor ő „az Elsőszülöttet újra bevezeti a világba”; ezért látjuk a jól igazolt őskeresztyén érdeklődést az „eljävendő világ felől, melyről beszélünk.”¹⁵³

¹⁴² Vö.: 1Thessz 3,13-at a 4,14; és 2Thessz 1,3-10-el.

¹⁴³ Pál az 1Kor 15,23-25-ben érinti ezt a messiási közbevetett birodalmat.

¹⁴⁴ Mt 3,2

¹⁴⁵ Mt 6,10

¹⁴⁶ Mt 25,34

¹⁴⁷ Zsid 11,10

¹⁴⁸ Fil 3,20

¹⁴⁹ Mt 25,31: „Mikor pedig eljön az embernek Fia az ő dicsőségében és övele mind a szent angyalok, akkor beül majd az ő dicsőségének királyi székébe és elébe gyűjtetnek mind a népek...”

¹⁵⁰ Mt 24,14; Mk 13,10; ApCsel 1,8

¹⁵¹ 2Pét 3,9: „Nem késik el az ígérettel az Úr, mint némelyek késedelemnek tartják, hanem hosszan tűr értünk...”

¹⁵² Fil 1,23: „...Vágyódom elköltözni és Krisztussal együtt lenni, mert ez sokkal jobb mindennél.” Az apostolok életük végén halálukról való sejtésükről beszéltek. (2Tim 4,6; 2Pét 1,14)

¹⁵³ Zsid 1,6; 2,5

Hasonló módon fejezi ki magát Adolf Schlatter is:

„A cél, amelyet az Ő (Jézus) új kijelentése munkál, az Ő gyülekezetének összegyűjtése és beteljesedése. Ezért szól így Jézus ígérete, hogy eljön hozzánk, hogy újra megláthassa Őt a világ és újra jelen legyen a földön; nem úgy mondja, hogy mi megyünk hozzá és Őt követve a mennybe megyünk, hanem, hogy Ő azáltal hozza létre velünk való egyesülését, hogy Ő újra nyilvánvaló lesz a földön. Itt a földön kezdődött meg Isten munkája; itt is jut majd teljességre; ide jött Krisztus Isten kijelentéseként; itt fogja az ő elhívását teljességre vinni.”¹⁵⁴

„Az ÚR Jézus érkezése minden szentjeivel” (3,13), amely kijelentés, amint már többször említettük, a mi szövegünkben is elhangzik (4,14) – és ez érvényes az újszövetség parúzia előfordulás csaknem minden részletére! – egy ószövetségi alapon áll, mégpedig:

Zak 14,5: „Mert eljön az Úr, az én Istenem, az ő szentjeivel együtt.”

Többször találkozunk az Újszövetségben gondolatokkal, melyeknek ez az ige a háttere. Pl.:

2Thessz 1,10: „...és ő jön, hogy azon a napon megdicsőüljön az ő szentjei között és csodálják mindazok, akik benne hittek.”

A mikroszkopikus éles beállítás az 1Thessz 4,16-17-ben mutatja, hogyan teljesedik be a Zak 14,5, mégpedig a feltámadás, az átváltozás és az elragadtatás által.¹⁵⁵

A 4,17 szerint az övéi „mindenkor” az Úrnál lesznek. Azonban ez azt jelenti: ha az ÚR az, aki jön, akkor ők a 4,17-től vele jönnek; ha Ő most győzedelmes, akkor ők is vele együtt győzedelmesek, ha most Ő megjelenik, akkor ők is vele együtt megjelennek; ha most csodálják Őt, akkor vele együtt őket is csodálják.¹⁵⁶ Az összefüggéseknek¹⁵⁷ ez az értelmezése összhangban van minden más újszövetségi parúzia hellyel. Pl.:

Kol 3,4: „Mikor Krisztus a mi életünk megjelenik, akkor vele együtt ti is megjelentek dicsőségben.”

1Jn 2,28: „Mármost gyermekeim maradjatok meg őbenne, hogy amikor megjelenik, bizalmunk legyen iránta és meg ne szégyenítsen minket eljövetelekor.”

Róm 8,19: „Mert a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését.”

¹⁵⁴ Adolf Schlatter: Das Christliche dogma (A keresztyén dogma) 1911. 583.old

¹⁵⁵ A dolog teljes félreismerésével állunk szemben, amikor a „Grundzüge biblischer Offenbarungen” (Bibliai kijelentések alapvonásai) c. könyv 35. oldalán azt írja: „Más bibliai helyek Jézus övéivel való jöveteléről beszélnek. Nyilvánvaló, hogy nem jöhetnének vele, ha előbb nem hivattattak volna hozzá.” Szokás szerint az érvelést úgy vezetik tovább, hogy végeredményben ismét az elő-elragadtatás modell, a két – szigorúan elválasztandó! – visszajövetel, mint egyedüli logikus következmény áll elő. Azt pedig remélem, megfelelő részletességgel sikerült bemutatnom, hogy az 1Thessz 4 szövege ezt a felfogást nem igazolja.

¹⁵⁶ 2Thessz 1,10

¹⁵⁷ Az 1Thessz 4-nek ez az értelmezése már Krizosztómusnál és Ágostonnál is megtalálható (Vö.: Wohlenberg a Zahn: Kommentar zum Neuen Testament (Újszövetség kommentár)-jában 2. kiadás 1909 XII. kötet 106.old.

Miért kell sóvárogva várni az „Isten fiai” megjelenését? Mert a mi megjelenésünkre nem lehet gondolni az Ő megjelenése nélkül. Az Ő megjelenésével vége van ennek a világkorszaknak – egy új kezdődik. Akkor lesz végül az egész teremtés a mulandóság és hiábavalóság kötelékeiből megváltva.

18. vers: *„Vigasztaljátok egymást ezekkel az igékkel.”*

Az apostol fejtegetései a 18. verssel elérték céljukat. A thesszalonikaiak szomorúsága hiányos ismeretükből fakadt (13. vers). Pál vigasztalást nyújt nekik azáltal, hogy továbbsegíti őket tanításával (14-17 versek). Az apostol gondolatai ezáltal nagy vágyakozására, a visszajövő Úrra irányulnak, és így az 5,1-11-ig újra felveszi a parúzia témáját. Most azonban más nézőpontból: éberségre való intésről és szentségben való járásról van szó. Ennek a résznek is „az Úrnak a szava” a háttere, ahogy az a Mt 24,42-44-ben olvasható.

5.3 Exkurzus: A Didaché tanítása

A Didaché, vagy más néven a „Tizenkét apostol tanítása” nem tartozik a kanonizált írások közé. Itt sem úgy említjük, mintha írásbeli bizonyítéknak tekintenénk. Mégis egy értékes történelmi dokumentum.¹⁵⁸ Nagy jelentősége számunkra abban áll, hogy egy egész eszkatológiai fejezetet (16,1-8) tartalmaz. Bepillantást nyújt abba, hogy a korai keresztyénség mit hitt és tanított az ÚR visszajöveteléről és hogyan várta azt. De ettől eltekintve is érdemes megismernünk a szövegét. Mély erkölcsi tartalma, imáinak gyermeki, de mégis hatalommal bíró ereje enged valamit az érzékeny léleknek megérezni a kezdeti idők korai frissességéből. Néhány mai tanítási nézetünk – és ki csodálkozik ezen! – természetesen nem ismeri a Didachét.

Itt idézzük a 16. fejezet 1-8 verseit:¹⁵⁹

„1. Őrkdjetekek életetek fölött! Ki ne aludjanak mécseseitek és ki ne oldódjon övetekek! Legyetekek készen! Nem tudjátok ugyanis az órát, amelyben Uratok érkezik.

2. Gyakran jöjjetek össze, keresve mi válik lelketek javára! Hitéletek eddigi idejének nem lesz haszna, ha az utolsó órákban nem találtatok tökéletesnek.

3. A végső napokban ugyanis a hamis próféták és sok rontó száma megnő, a juhok farkasokká, a szeretet gyűlöletté válik;

¹⁵⁸ A Didaché („tanítás”) Kr.u. 125-ben íródott; tehát a korai apostolok utáni időben. Kb. olyan hosszú, mint egy apostoli levél, de nem tartozik a levelek irodalmi kategóriájába. Inkább egy összefoglalása annak, amit az akkori őskeresztyén korban tanítottak és amiben hittek. Eusébiusz, Athanáziosz, Kelemen és mások írásaiból régóta ismert volt, hogy létezett egy ilyen könyv. De elveszettnek hitték egészen addig, amíg 1883-ban Bryennios újra felfedezte és a kutatások számára hozzáférhetővé tette.

¹⁵⁹ Hanns Lilje fordítása.

4. Amikor felgyülemlik a törvénytelenység, gyűlölni fogják egymást az emberek, akkor fog megjelenni a világcsaló Isten fiaként, jeleket és csodákat fog művelni és az egész föld a kezébe adatik. Gonosz tetteket fog végbevenni, amelyek a világ kezdete óta nem voltak.

5. Az emberek ekkor tűzpróbára kerülnek és sokan megbotránkoznak a hiten és elvesznek. Akik azonban kitartanak hitükben, megmenekednek ama átkozott ítélete elől.

6. És ekkor tűnnek fel majd az igazság jelei: először, az ég megnyílik, másodsor a harsona hangzik, harmadszor a halottak feltámadnak.

7. Nem minden halott támad fel, csak amint megmondattott: Eljön az Úr és VELE összes szentjei (Zak 14,5).

8. A világ akkor meglátja az Urat, amint eljön az ég felhőin.”

Figyelemreméltó, hogy a Didaché csupán a Zak 14,5-ből való végkövetkeztetésen keresztül jut el annak a várásához, amit mi a Jel 20,4-6-ra támaszkodva „első feltámadásnak” nevezünk. A Darby értelmezésében látott „secret rapture”, illetve az Irving szerinti „rapture seperaters” nem található meg sem itt, sem az őskeresztyén irodalomban. Az elő-elragadtatásmodell azon képviselői számára, akiknek van érzékük a történelmi összefüggések megértéséhez, felvetődik a kérdés, hogy lehet az, hogy egy állítólagos apostoli tanítás egyik generációról a másikra eltűnhet nyomtalanul úgy, hogy ismertségének a legkisebb nyomát sem lehet megtalálni?! Milyen történelmi erőknek kellett munkálkodniuk, hogy olyan férfiak, mint a Hierapolisi Papias, a Smyrnai Polykarp, Ireneus, Antiochiai Ignác, Római Kelemen és mások – akiknek fülei még hallották az apostolok szavait – ezt a tanítást, amely egy üldözött gyülekezet számára megfizethetetlen értéket jelentett volna, teljesen elfelejtsék? A válasszal nem szabad túl könnyedén bánni. A történelmi premillennializmus szemszögéből, amelyikért ez a tanulmány sikra száll, teljesen világos a válasz: ez a tanítás soha nem fordult elő, mint apostoli tanítás. Ezért hiába is keressük ezt az Újszövetségben és az őskeresztyén írásokban.

5.4 2Thessz 2,1–12: Tilos a rövidzárlatos okoskodás

Az eszkatológiát már a levél első fejezete erősen érinti. Annak ellenére, hogy a thesszalonikai gyülekezet épp olyan kevésbé lett „haragra elrendelve”, mint más gyülekezetek, nekik is, a többi gyülekezethez hasonlóan „nyomorúságot és üldöztetést” kellett elszenvedniük (4. vers). Úgy magyarázza nekik az apostol, hogy úgy lássák ezt, mint annak jelét, hogy ők méltóknak találtnak „Isten országára”, mert az „Isten országáért” szenvednek (5. vers).¹⁶⁰ A 7. vers szerint ez a szorongatás az „ÚR Jézus megjelenéséig” fog tartani. A „megjelenés” alatt itt

¹⁶⁰ Az „Isten országa” fogalmát tudatosítanunk kell! Az apostoloknak egészen másként kellett volna írniuk, ha a véleményük szerint az „ország igazsága” csak Izrael számára lett volna érvényes.

is, ahogy más helyen is, az ÚR látható eljövételére gondolnak.¹⁶¹ Addig a gyülekezet itt található *a világban* és szenvednie kell a világtól.¹⁶² De ez nem jelenti azt, hogy teljesen oltalom nélkül lesznek a világban. Az Úr ugyanis így imádkozott a Jn 17,15-ben:

„Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem, hogy őrizd meg őket a gonosztól.”

Az ÚR megjelenésével a nyomorúságot szenvedők végre „nyugalomra” jutnak (7. vers), az üldözőknek pedig megfizettetik az ő gonoszságuk (6. vers). A megfizetés „lángoló tűzzel” történik (8. vers); ez büntetést és örök pusztulást hoz (9. vers). Mikor történik ez? A szöveg mondja: „ha Ő jön” – „azon a napon” (10. vers).

A 10. versben ismét a Zak 14,5 ószövetségi háttérét ismerhetjük fel. Az antikrisztusi nyomorúság előli titkos elragadtatás mellett szóló érveket ebből a szövegből sem nyerünk.

Ezzel térjünk rá a 2Thessz 2,1-12-re: ennek a fejezetnek a magyarázata az elő-elragadtatás hívei számára kezdettől fogva problematikus volt. Nem kell ahhoz prófétának lenni, hogy megmondjuk: ameddig ez a fejezet a Bibliában áll, csodálkozó és kritikus kérdezősködők számára soha nem lesz megnyugvás. Túl nyilvánvalóan mondja a szöveg annak az ellenkezőjét, amit a diszpenzacionalista teológia bizonyítani akar:

Az 1. versben az ÚR Jézus Krisztus eljövételéről (parúzia) és a mi őhozzá gyülekezésünkről van szó.¹⁶³ Nem szó szerint, de tartalmilag az elragadtatás eseményéről van itt szó. Az Ő eljövetelkor hozzá fognak gyülekezni az övéi. Ennek így kell lennie –

Zak 14,5: „Mert eljön az Úr minden szentjeivel együtt.”

2. vers: Ne engedjék magukat sem valamely Szellemtől jövő kijelentés által, sem állítólagos apostoli szó által, sem hamis apostoli levelek által „félrevezetni”, mintha az „ÚR napja” már itt lenne.

3/a vers: Mert ez a nap (az eljövétel és a hozzá való gyülekezés) nem jön el, még mielőtt meg nem lesz a hitehagyás és meg nem jelenik a bűn embere. A „bűn emberéről” való értekezéstől a mi kérdésfeltevésünk alapján el lehet tekinteni. De fontos:

6-7. versek: Van egy *visszatartandó* és van egy *visszatartó!*¹⁶⁴ Ha ez az utat szabaddá teszi, megjelenik a törvénytíró. A 8/a vers alapján Jézus parúziájakor ő meg lesz semmisítve. Ennek ószövetségi háttere:

Ézs 11,4: „Megveri a földet szájának botjával, ajka leheletével megöli a bűnöst.”

¹⁶¹ Görögül: apokalypsis

¹⁶² Jézus mondja a Jn 16,33-ban: „A világon nyomorúságotok lesz...”

¹⁶³ görögül: episyagoges ep auton – összegyűjtve lenni vele együtt. Itt ismét felismerhető lesz a szoros kapcsolat Jézusnak az evangéliumokban olvasható olajfák-hegyi beszédével, mert az episyagoge a 2,1-ből feltűnően emlékeztet a Mt 24,31-ben és a Mk 13,27-ben lévő episynagein-re (összegyűjteni, Pass. gyülekezni).

¹⁶⁴ görögül: ho katechon – a visszatartó

Fontos az előttünk álló kérdés: ki a visszatartó? Először Ágostonnal kell egyetértünk:

„Thesszalonikában az emberek tudták ezt. Mi pedig ezt nem tudjuk. De készek vagyunk arra, hogy más emberek nézeteit megnevezzük.”

Darby kb. 1833-tól azt vélte, hogy a „visszatartó” a Szentszellem. A gyülekezet elragadtatásakor egyúttal Ő is elvétetik a földről. Csak azután jelenhetik meg teljesen a „bűn embere”. Később, az Úr övéivel való eljövetelekor aztán megítéltetik. Ezzel a magyarázattal szemben nyomós ellenvetések vannak:

1. A szövegben magában nincs benne, hogy a visszatartó a Szentszellem lenne. Egyébként pedig nincs olyan hely az Újszövetségben, amely ezt világosan és egyértelműen mondaná. Ez okoskodás, rövidzárlat, amikor előfeltételezünk valamit, amit csak később kellene bebizonyítanunk.
2. A szöveg maga nem támogatja azt a feltevést sem, hogy a Szentszellemre lehetne gondolni. Mert az 1. és 3. versekben a „hozzá való gyülekezés” éppen az „ÚR jövetelekor” van. Az „ÚR jöveteléig” a gyülekezet tehát még a világban van – és vele együtt bizonyosan a Szentszellem is.
3. Általános dogmatikai megfontolások is ellene szólnak. A Mt 13,24-30-ban, Jézusnak a szántóföld konkolyáról szóló példázatában a búza együtt nő a konkollyal az aratásig.¹⁶⁵ A magától Jézustól adott értelmezés szerint (36. verstől) az aratás a „korszak teljessége”.¹⁶⁶ A bűn embere egyértelműen még ehhez az eonhoz tartozik. Ő fogja ezt lezárni. Következmény: a gonosznak szabad, lehet, fog és kell is (!) a jó jelenlétében megérnie.
4. A Szentszellem, mint visszatartó erőnek (katechon) való feltételezése az elő-elragadtatási rendszer számára is nagy nehézségeket okoz. Mert a gyülekezet elragadtatása után a Szellem elvételével Izrael elszakadt fonala újra összeköttetik. Az egész nép megtérése áll előttünk. Most kellene elkezdődnie az „Isten országa evangéliumának” hirdetésének. Ennek viszont az a feltétele, hogy a Szellem újra itt legyen. Hogy térhet meg e nélkül valaki? És ki tehetne valami szellemi dolgot, ha a Szellem nincs jelen? Az Antikrisztus sem tehetne semmit, ami ellen valóban „anti” lehetne. Hiszen a Szellemmel a világból minden szellemi dolog eltávozna. Más oldalról: egy Szellem, akinek újra vissza kell jönnie a földre, hogy itt valami szellemi dolog történjen, olyan, mint az, aki állandóan jelen van. Ezek a nehézségek azt mutatják: a diszpenzacionalista elő-elragadtatás hipotézise további hipotéziseket követel meg, hogy védje és támogassa a rendszert.
5. Nem utolsó sorban ott vannak a világtörténelmi és vallástörténelmi tények, amelyek minket Darby exegézisére nézve óvatosságra kell, hogy intsenek. Mert csak a Szentszellem pünkösdkor való kiöntetése után vette az Iszlám kimondottan antikrisztusi rendszere történelmi kezdetét. Csak pünkösöd után történtek a római császárok véres keresztyénüldözései. És végül ki merné Auschwitz és Treblinka után

¹⁶⁵ Csak annyit kell itt megjegyeznünk, hogy Darby óta is léteznek „nagy elvek” a mennyek országáról szóló példázatok magyarázatára. Erich Sauer sem értett ezekkel egyet.

¹⁶⁶ Ismét utalás a már említett két-eon tanra.

igazán állítani, hogy a gonosz a gyülekezet elragadtatása előtt nem tudna már kiteljesedni? Itt bibliai elvek állnak szemben a „nagy elvekkel”: mind a kettőnek együtt *kell* növekednie. Az aratás a „korszak beteljesedése”.

6. Milyen pozitív dolgokat tudnánk a „visszatartóra” mondani? Ezt nem tudjuk pontosan. Azonban meg kell, hogy jegyezzek egy véleményem szerint valószínűbb feltevést: egy utolsó idők istenellenes világuralkodójának alakja bizonyossággal a Dániel könyvéhez vezet bennünket. Ezt kifejezetten említi Jézus a utolsó időkről szóló beszédében.¹⁶⁷

Ezért jogos a kérdés, hogy a visszatartót, a katechon-t, vajon nem a Dánielbeli háttérből kiindulva kellene-e magyarázni. Dániel könyvének jellegzetessége, hogy az, mint más ószövetségi könyveknél, inkább a népek történelme, mint a háttérben működő hatalmak munkájának eredményeként jelenik meg.¹⁶⁸ „Perzsia fejedelme” és „Görögország fejedelme” – bibliai példák a Pál által az Ef 6,12-ben említett gonosz szellemekre!

Tudomásom szerint J. K. von Hofmann¹⁶⁹ tette fel először a kérdést: nem lehet-e a „visszatartó” egy ilyen háttérbeli szellemi hatalom? Egy hatalom, amely a gonoszt visszatartja, természetesen Isten fennhatósága alatt áll. Ez pedig azt jelenti: az ÚR egy intése elég és így Ő szabaddá teszi az utat; a „bűn embere” előtérbe lép. Mindenesetre ez is csak feltételezés. De mégis olyan, amely a) bibliai levezetésre és b) egy figyelemreméltó bibliai analógiára hivatkozik. Gondoljunk csak a Jel 9-re: az angyalok tevékenysége által nyílik meg a mélység és Abaddón, az alvilág angyala előjön. Egy másik angyal feloldja a négy angyalt, akik meg vannak kötve a nagy folyamnál, az Eufrátesznél. Az eredmény: egy 200 milliós sereg lendül mozgásba. Ameddig valaki nem tud valami jobbat, amely a kérdést megvilágítaná, szívesen tartanám magam ahhoz a feltételezéshez, hogy a katechon egy magas angyali hatalom, amely alá van rendelve Isten parancsának.

Átéli-e tehát a gyülekezet az antikrisztusi idők szenvedéseit? Mélyen emberi természetünkben lakozik, hogy nem szívesen emlékezünk a szenvedésekre és a szorongatásra. Ez ellene mond mindannak, amit az értelmünkkel meg tudunk ragadni és szívünkkel meg tudunk érezni.¹⁷⁰ De a Szentírás magyarázójának kötelessége teljes őszinteséggel csak azt mondani, amit a bibliai szerzők mondani akartak. Kimondottan kellemetlen, de mégsem kételkedhetünk abban, hogy van KRISZTUSÉRT való szenvedés. Előítélet nélkül akarjuk olvasni azt, amit az Újszövetség erről tanít:

Jézus mondja a Jn16,33-ban:

„E világon nyomorúságotok van...”

Pál mondja a 2Tim 3,12-ben:

„De mindazokat, akik kegyesen akarnak élni a Krisztus Jézusban, szintén üldözni fogják.”

Péter mondja az 1Pét 4,12-ben:

¹⁶⁷ Mk 13,34

¹⁶⁸ Dán 10,13.20.21; Szintén vö. a 2Móz 12,12-vel és a Józ 5,13 kk is!

¹⁶⁹ Johann Chr. K. von Hofmann (1810-1877); professzor Erlangenben, a német üdvtörténeti iskola megalapítója.

¹⁷⁰ Ha rajtam állna, azt kívánám, bárcsak igaza lenne az elő-elragadtatás tanának !

„Szeretteim! A szenvedés tüze miatt, amely megpróbáltatásul támad közöttetek, ne háborogjatok, mintha valami meglepő dolog érne titeket.”

Az Újszövetség egyetlen helyén sem található meg, még a Jel 3,10-ben sem, hogy a gyülekezet éppen az antikrisztusi nyomorúság előtt elvétetik a földről.¹⁷¹ Ellenkezőleg! Mindaz, aki előítélet nélkül olvas egy olyan helyet, mint az 1Jn 2,18, azt a benyomást fogja nyerni, hogy az apostol tanítása által az első keresztyének tudták, hogy az „Antikrisztus jön”.

De azt is megtalálhatjuk, hogy az ÚR megígérte minden szenvedésben az Ő Szellemét, pártfogását és kegyelmes megtartását.¹⁷² Gyakran úgy tűnik néhány elterjedt könyv alapján, hogy az Isten Igéjéért való szenvedés a büntetésnek egy módját jelenti. Isten szemszögéből ez egészen másként mutatkozik meg. Itt a mártír éppen az, aki különösen megáldott. Emlékezzünk a Jn 21,19-re:

„ezt azért mondta, hogy jelezze, milyen halállal dicsőíti meg majd Istent.”

Lehetséges, hogy mi ezeket az összefüggéseket csak „azon a napon” fogjuk teljesen megérteni. Jézusért szenvedni itt teher, fenn méltóság, amely nem mindenkinek adatik meg.

5.5 Az első feltámadás is szakaszokban történik?

Emil Döngessel teljesen egyet kell érteni, amikor a Jelenések könyvének magyarázatában a következőt írja:¹⁷³

„A hívők elragadtatásáról a mi könyvünkben nincs leírás.”

Szeretnénk igazán megkérdőjelezni azt, hogy a gyülekezet, ahogy ő ebben az összefüggésben tovább magyarázza, a Jel 4 szerint többé nem a földön, hanem a mennyben lesz. Mert aki az egész Újszövetségben hiába keresett világos és egyértelmű helyet a nagy nyomorúság előtti titkos elragadtatásról, ilyet a Jelenések könyvében sem fog találni. Ezzel szemben állandóan olyan helyekre fog ütközni, amelyek a gyülekezet földi ittlétének gondolatát hozza közel. Így ír a Jel 7 egy „nagy sokaságról” minden nemzetből, törzsből, népből és nyelvből. Ők megmosták a ruhájukat a Bárány vérében.¹⁷⁴ Az összefüggésből felismerhető, hogy ezek az

¹⁷¹ Valóban beszél a Jel 3,10 a megtartatásról a „kísértés órájában” /görögül: tereso ek tes horas tou peirasmou/ De ez semmi esetre sem jelenti azt, hogy a megtartatás az elragadtatás által történik meg. Egy majdnem azonos konstrukció található a Jn 17,15-ben: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem őrizd meg őket a gonosztól.” (tereses autous ek tou ponerou)

¹⁷² Jn 17,15; Jel 3,10; vö.: 7,3-mal

¹⁷³ Dönges, Emil: „Was bald geschehen muss” (Aminek meg kell történnie hamar) 2. kiadás, 103. old.

¹⁷⁴ Jel 7,14: „Ezek azok, akik jöttek a nagy nyomorúságból és megmosták az ő ruháikat és megfehérítették azokat a Bárány vérében.” Jel 22,14: „Boldogok, aki megmossák ruhájukat, mert joguk lesz az élet fájához és bemennek a kapukon a városba.”

emberek nemcsak a gyülekezethez tartoznak, hanem *ők maguk a gyülekezet!* A Jel 13,7 szerint a fenevadnak hatalom adatott, hogy „szent” háborút vezessen, a Jel 14,12 pedig világosan állítja:

„Itt van a helye a szentek állhatatosságának, akik megtartják az Isten parancsolatait és a Jézus hitét.”

Emellett nem szabad azt gondolnunk, hogy ezek, akik nyilván a nagy nyomorúságból jönnek, „haragra rendelték” voltak.¹⁷⁵ Sokkal inkább elnyerik a Jel 20, 4-6 szerint a „boldogságot”.¹⁷⁶ Ha tonnányi súllyal akarnánk is a szavakra hivatkozni, azt kellene mondani: tessék csak! Hiszen meg van írva:

Jel 20,5: „A többi halott nem kel életre, míg el nem telt az ezer esztendő.”

A Jelenések könyvének diszpenzacionalista magyarázói elvi kényszerből nem tudják az egyszerű szószerinti magyarázatot elfogadni. Inkább készek még arra is, hogy ezekhez további extrém és valószínűtlen hipotézisekkel ragaszkodjanak. A felmerülő nehézségek elhárítására tett kísérletük így néz ki: A nagy sokaság a Jel 7,14 szerint egészen nyilvánvalóan a „nagy nyomorúságból” jön. *De ez nem lehet a gyülekezet, nem szabad annak lennie, mert ő – az elmélet szerint – régen elragadtatott.* De ki az a nagy sokaság minden nemzetből, törzsből, népből és nyelvből, akit senki meg nem tudott számolni?

Darby több oldalt ír a kérdéshez, de nem ad választ:

„Mindez azt mutatja nekünk, hogy ők egy különös osztályt képeznek...”¹⁷⁷ „A sokaság, amely az ezeréves birodalomból jön, imádók, miközben azok, akiket itt látunk, papok.”¹⁷⁸

Tehát egy megszámlálhatatlan sereg papokból, amely nem azonos a gyülekezettel?

Egy másik válasz így hangzik: ez egy olyan sereg, amely az elragadtatás után (a Szentszellem elvételével!) az antikrisztusi nyomorúság ideje alatt még megtért. Emil Dönges képviseli ezt a látást:

„Egyesek, akiknek a halott keresztyénség közepette valóban nem volt lehetőségük, hogy a drága evangéliumot hallják, az üdvösség napján minden bizonnyal még megmentetnek, miközben nekik még az okos szüzek felvétele után, tehát a nagy nyomorúság ideje alatt megadatik a lehetőség és Isten kegyelme, hogy az evangéliumot hallják és befogadják.”¹⁷⁹

De a Jel 7,9 kk. nem „egyesekről” beszél, hanem „nagy sokaságról, amelyet senki sem tudott megszámlálni”! Miközben a 2Thessz 2 szerint az antikrisztusi nyomorúság világosan együtt jár a nagy *hitehagyással*, eszerint az értelmezés szerint úgy tűnik, mintha éppen ez lenne a bevezetője egy szokatlanul eredményes evangelizációnak világszerte. Mindemellett egy sereg, amelyet „senki meg nem tudott számolni”, tér haza.

¹⁷⁵ Ez egy időnként hallható ellenvetés.

¹⁷⁶ Vö.: 1Thessz 5,9-cel.

¹⁷⁷ Darby: Betrachtungen, Zsid-Jel 2. kiadás 1899, 70. old.

¹⁷⁸ Darby i.m. 69. old.

¹⁷⁹ Dönges, i.m. 138. old. Ezzel egyébként Irving modelljéhez kerül egész közel!

Gondoljunk bele abba, hogy, amire az utolsó 250 év missziói története nem volt képes, annak rövid 7 esztendő alatt sikerülnie kellene. Cséplőgép módjára kellene éjjel és nappal dolgoznia azon idő evangélistáinak, hogy egy ilyen aratást takarítsanak be. És mindez egy antikrisztusi világban, amikor „sem vásárolni, sem eladni” nem lehet!

Így zárhatjuk le ezt a pontot: Darby diszpenzacionalizmusa az ÚR egy eljövételét felosztotta szakaszokban való jövételre – először eljövétel az övéért, aztán egy eljövétel a világért. Ez azt a következményt vonja maga után, hogy a *Jelenések könyvének „első feltámadása” ugyancsak szakaszokban történő feltámadás lesz.* Mert egyrészt az „első feltámadáshoz” tartozik az 1Thessz 4-ben leírt feltámadás, másrészt éppen az a hely, amely az „első feltámadásról” szól, jól érthetően az *antikrisztusi nyomorúság mártírjairól* beszél.

Jel 20,4-5: „...és láttam azok lelkeit, akiknek fejüket vették a Jézusról való bizonyágtételért, és az Isten Igéjéért, akik nem imádták a fenevadat, sem az ő képmását és nem vették fel az ő bélyegét a homlokukra és kezükre, ezek életre keltek és uralkodtak a Krisztussal ezer esztendeig. A többi halott nem kelt életre, míg nem telt el az ezer esztendő. Ez az első feltámadás.”

Látható, hogy ennek a helynek a bizonyossága sehogy sem akar az Antikrisztus fellépése előtti elragadtatás tanával összepasszolni. Ezen további hipotézisekkel kell segíteni. Emil Dönges szoros kapcsolatban Darbyval elmagyarázza, hogy azok, akik a Jel 20,4 szerint a trónokon ülnek és uralkodnak Krisztussal, *három különböző osztályba* tartoznának. Ezek egy *mennyei főosztály* és két *földi mellékosztály*, akiknek csak földi reménységük van.¹⁸⁰ A nyomorúság mártírjai eszerint az értelmezés szerint egy mellékosztályhoz tartoznának csak földi reménységgel!

Ez ellentmond az 1Kor 15,51-52-nek:

„...de mindnyájan el fogunk változni (...) Hirtelen, egy szempillantás alatt...”

A két szócska: „en atomo”¹⁸¹ a legélesebb ellentétben állnak az „első feltámadáson” belüli, több éven át húzódó feltámadás-események sorozatának az elképzelésével. Ugyanígy ellentétben áll a „mindnyájan” szó a „mennyei fő- és a földi mellékosztályok” elképzelésével.

Nem kételkedhetünk abban, hogy csak a „nagy elvek” fénye vet világosságot egy „*mennyei fő- és két földi mellékosztályra*”, amelyről a Jel 20,4-ben olvasunk. Egyben láthatjuk, hogy itt a „nagy elvek” surlódnak a nyilvánvaló bibliai elvekkel. Mert ezen mártírokra igazán érvényes lesz a Jn 15,13: *„Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja barátaiért (itt Uráért).”* Nem, mert a zsidókból és görögökből, férfiakból és asszonyokból, nemesekből és rabszolgákból, mártírokból és nem-mártírokból álló Isten népének mennyei fő- és földi mellékosztályokra való ilyen módú felosztása az újszövetségi igazsággal tökéletesen összeegyeztethetetlen. Ugyanígy konfliktushoz vezet a földi és mennyei reménység

¹⁸⁰ Dönges i.m. 293-298. old.; hasonlóképpen Darby, i.m. 117. old.

¹⁸¹ görögül: en atomo = egy végtelenül rövid pillantás

megkülönböztetése az Ef 4,4-el, ahol elég világosan áll: Egy a test, és egy a Szellem, aminthogy *egy reménységre* kaptatok elhívást is.

6. Összefoglalás

1. Jézus két különböző visszajövetelének tanítása – egy *övéért* való hazahozó jövetel és az *övével* történő eljövetel az ítéletre – dogmatörténeti szempontból egy új tanítás. Nem található meg sem a korai apostoli atyáknál, sem a későbbi egyházatyáknál, sem a reformátoroknál, sem a korai pietizmusban. A történészek a testvérgyülekezeti mozgalom kezdeti idejéből tudnak ennek a tannak új voltáról.
2. A számunkra ismert történelmi dokumentumok szerint először Henry Drummond folyóiratának, a „The Morning Watch” szeptemberi számában publikálták Krisztus eljövetelének világos kettéosztását. Kortársak véleménye szerint Edvard Irving a szerzője az „ÚR titkos jöveteléről” (secret rapture) szóló tanításnak. Ez a tanítás valóban megtalálható, bizonyos a rendszertől függő változatokkal kb. egy időben az irvingianizmusban és a korai testvérgyülekezeti mozgalomban. Ez nem meglepő, hiszen mindkét mozgalom gyökereit a Henry Drummond által kezdeményezett Albury-parki összejöveteleknél talljuk.
3. J. N. Darby a korai testvérgyülekezeti mozgalmon belül nem az első képviselője volt ennek az új tanításnak. Egy bizonyos idejű belső ingadozás után kb. 1833 óta¹⁸² képviselte ezt a látást. T. Tweedy, a skót református egyház egykori lelkésze segít neki legyőzni a bizonytalankodását, miközben indítványozza, hogy a Mt 24. fejezetét egyedül a zsidókra vonatkoztassa (úgynevezett ”zsidó interpretáció”).

A következő években egyre erősebben szötte bele nyert látását diszpenzacionalista teológiájának szerkezetébe. Ezért bizonyos értelemben szabad őt az elő-elragadtatás tanítása atyjának nevezni. Intenzív utazásai eredményeként ez a gondolat előbb az angolszász újpietizmusban, később az egész világon elterjedt.

4. Darby írásmagyarázata a „nagy alapelvek” tudatos felhasználásával történik, amelyek fényében az egyes bibliai helyeket értelmezni próbálja. Ezt a hermeneutikai módszert el kell vetni, mert ez szükségszerűen az írásmagyarázat dogmatikai gyámkodásához vezet. Mindezek mellett az említett alapelvek csak nagyon nehezen érthetők.¹⁸³

¹⁸² A pontos időpont a T. Tweedy-vel való beszélgetés dátumától függ. A Cork-ból jövő említett levél 1833-ban íródhatott.

¹⁸³ Más összefüggésben panasolja egy olyan ember, mint W. J. Ouweeneel, hogy bizonyos dolgokat nem talál a Szentírásban, a „testvérgyülekezeti teológiában” azonban igen – „amelyek felett csak kevesen urak, akik ezen keresztül a testvérek fölött uralkodnak.” (Gladbecker Gespräche, <I>, 1993, 46. old.)

Ugyanis tetemes kételyeket ébresztenek azzal kapcsolatban, hogy vajon ezek egy világos, követhető biblikus levezetés eredményeként születtek-e meg.¹⁸⁴

5. Fontos újszövetségi parúzia fejezetek (Mt 24; 1Thessz 4; 2Thessz 2) alapján, csakúgy, mint egy sor egyéni igehely alapján bemutatásra került, hogy az Újszövetség nem tanítja Jézus két különböző „visszajövetelét”. Az ÚR alázatban való eljövetele mellett – mely Betlehem óta történelem – Jézusnak csak egy eljövetele van fenségben és dicsőségben. Ez egy egységes, látható és minden ember számára észlelhető esemény lesz – mint ahogyan azt az ApCsel 1,11-ben olvassuk: „Ez a Jézus, aki felvitetett tőletek a mennybe, úgy jön el, ahogy láttátok őt felmenni a mennybe.”
6. Ebben a világban sosem lesz teljes világosságunk a próféciák minden részletéről. Csak „ama napnak” a beteljesülése fogja sok talányos ígének megadni a teljes világosságot. Legkésőbb akkor kell minden modell, rendszer és üdvterv képviselőjének nagy meglepetést feldolgoznia. Ezért jó, ha mi nem tulajdonítunk olyan jelentőséget a relatívnak, amely csak az örököt és abszolútat illeti meg. Mivel még úton vagyunk és csak töredékesen ismerünk, ezért mértéktartó szabadságot kell a testvérek közötti beszélgetésekben alkalmazni. A prófétai szó értelmezését illetően szívesen vallom meg, hogy számomra sokkal világosabb az a látás, amely a legrégebbi testvérgyülekezeti körben a „nagy elvek” felfedezése előtről fennállt.
7. A jövőbeli dolgokról szóló bibliai tanítás részleteire való intenzív hivatkozás ellenére, ennek a tanulmánynak egy eddig nem kimondott felismerés szolgál alapjául: az eszkatológia nem az első, hanem az *utolsó dologról* szóló tanítás. Ez azt jelenti, hogy az eszkatológia speciális ismereteiből valójában senki sem tud élni. Inkább bele lehet betegedni. Valamennyien csak az evangéliumból élhetünk, azaz csak Isten kegyelméből és jóságából, aki előtt mi valamennyien koldusok vagyunk és azok is maradunk.

7. Irodalomjegyzék

Anonym, "Die Entrückung der Kirche", in: Prophetische Fragen, Nr. 1, 5.Aufl., o.w.A.

Bietenhard, Hans, Das Tausendjährige Reich, 2. Aufl.
Zürich 1955

de Boor, Werner, Die Briefe des Paulus an die Thessalonicher, in: Wuppertaler Studienbibel, Berlin 1964

Boddenberg, D. / Ouweneel, W.J., Gladbecker Gespräche,
Teil I, 1993

Bruce, F.F, Der erste und der zweite Thessalonicherbrief, in: Brockhaus, Kommentar zur Bibel, 4 Bde.
Wuppertal 1985

Clouse, Robert (Hrsg.), Das Tausendjährige Reich. Bedeutung und Wirklichkeit, Marburg 1983

Darby, John Nelson, Betrachtungen über das Wort Gottes, Hebräer - Offenbarung, 2. Aufl., Elberfeld 1899

Darby, John, Nelson, Die Kirche nach dem Worte Gottes, Tübingen 1850

¹⁸⁴ Emlékezzünk csak ezekre a kifejezésekre, mint „Krisztus karakterének az elváltozása”, „az evangélium karakterének az elváltozása” – vö.: 83. lábjegyzettel.

- Darby, John, Nelson, "Reflections upon the prophetic Inquiry and the views advanced in it" in: Collected Writings of J.N. Darby, edited by William Kelly, Prophetic No. 1, Vol. 2 [= Coll. Writ.]
- Darby, John, Nelson, "On Days signifying Years in prophetic language" in: Coll. Writ., Prophetic, Vol. 2
- Darby, John, Nelson, "The irrationalism of infidelity" in: Coll. Writ., Apologetic, Vol. 6
- Dönges, Emil, Was bald geschehen muß, 2.Aufl., Dillenburg 1921
- "Fry-Manuskript (Fry-Ms)"; eine von Dr. Harold Rowdon entdeckte, umfangreiche Sammlung von Briefen, Gesprächsnotizen und Gedanken von Benjamin Wills Newton.
- Geldbach, Erich, Christliche Versammlung und Heilsgeschichte bei John Nelson Darby, Wuppertal 1972
- Godet, Friedrich, Kommentar zu dem Brief an die Römer; 2. Aufl. Hannover 1892
- "Grundzüge biblischer Offenbarungen", Dillenburg 1981
- Hauck, Albert (Hrsg.), Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche, [PRE] 3.Aufl., 22 Bde., Leipzig 1909
- Huebner, R.A., The Truth of the Pre-Tribulation Rapture Recovered, Present Trust Publishers 1982.
- Ischebeck, Gustav, John Nelson Darby - seine Zeit und sein Werk, Witten a.d.R., 1929
- Josephus, Flavius, Jüdischer Krieg; hrsg. Philipp Kohout, Linz 1901
- Kolde, Theodor, Edward Irving - ein biographischer Essay; Leipzig, 1901
- Kraft, Heinrich (Hrsg.), Des Eusebius Kirchengeschichte, 3. Aufl., München 1989
- Lilje, Hans, Die Lehre der Zwölf Apostel, Hamburg 1956
- Luthardt, Chr. E., Die Lehre von den letzten Dingen, 3. Aufl. Leipzig 1885
- MacPherson, Dave, The Incredible Cover-Up, Medford, Oregon; Omega Publications 1975
- Maier, Gerhard, Die Johannesoffenbarung und die Kirche, Tübingen 1981
- Miller, Andrew, Die Brüder - allgemein so genannt, E. Paulus, 1981
- Miller, Andrew, Geschichte der christlichen Kirche, 2. Aufl. 1909, 3 Bde.
- Ouweneel, W., Die Zukunft der Stadt des großen Königs, Neustadt/Weinstr., 2. Aufl. 1978
- Roßteuscher, Ernst Adolf, Der Aufbau der Kirche Christi auf den ursprünglichen Grundlagen, 2.Aufl., Basel 1886
- Sauer, Erich, Triumph des Gekreuzigten, 7. Aufl. 1946
- Schlatter, Adolf, Der Brief an die Römer, in: Schlatter, Erläuterungen zum Neuen Testament, Bd. 5, Berlin 1952
- Schlatter, Adolf, Der frühere Brief an die Thessalonicher, in: Schlatter, Erläuterungen zum Neuen Testament, Bd. 8, Berlin 1952
- Schlatter, Adolf, Das christliche Dogma, Calw 1911

- Schrenck, Gottlob, Die Weissagung über Israel im Neuen Testament; 2.Aufl. Basel 1984
- Stadelmann, Helge, Die Entrückung - vor oder nach der Trübsal? in "Die Botschaft", 12/1985
- Stadelmann, Helge (Hrsg.), Epochen der Heilsgeschichte, Wuppertal 1984
- Strack, Hermann/Billerbeck, Paul, Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, 6 Bde., München, 1978
- Stuhlmacher, Peter, Jesustradition im Römerbrief, in: Theologische Beiträge (ThB) 14, 1983, 4/5
- Tregelles, Samuel P., The Hope of Christ's Second Coming, London 1864
- Peterson, E., "Apantesis", in: G. Kittel, Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, 1990, Bd. 1
- Pohl, Adolf, Das Evangelium des Markus, in: Wuppertaler Studienbibel, Wuppertal 1986
- Remmers, Arend, Die Lehre von der Entrückung der Gläubigen vor der großen Drangsal, o.w.A., 1991
- Weremchuk, Max, S., John Nelson Darby und die Anfänge einer Bewegung, Bielefeld 1988
- Wohlenberg, Gustav, Das Evangelium des Markus, 2. Aufl. Leipzig 1910, in: Zahn, Theodor (Hrsg.), Kommentar zum Neuen Testament, Leipzig 1910-1926